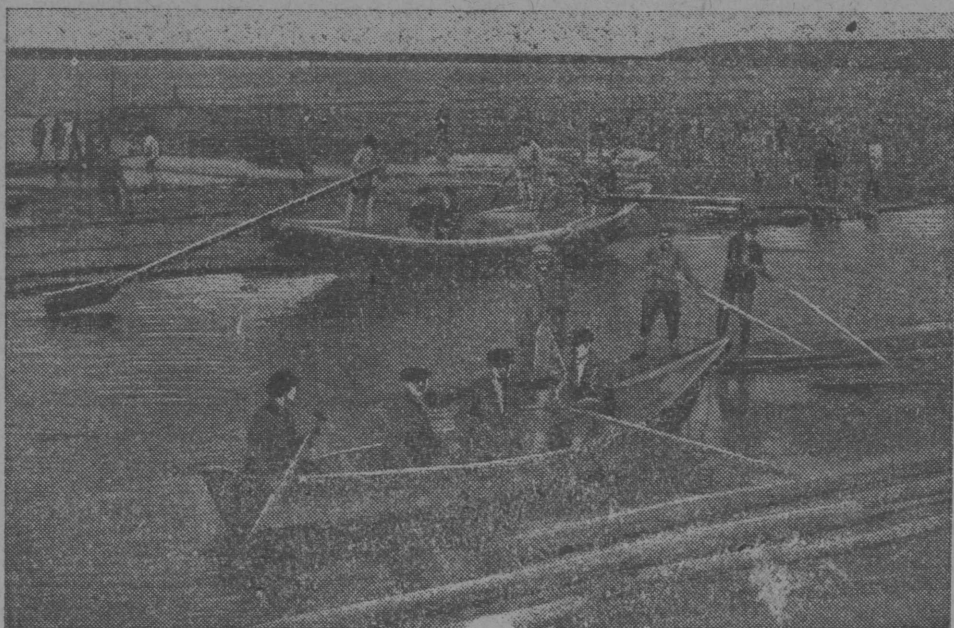

НП281
4

Л Е Т О 1 9 3 2

№ 7 (25) 1932 Апрель 15-шы

Льес йокгарымаш паша планым 100 процент халаок бштымы вэрц
пыт гыцат пыт кырэдэлэш кэлэш!

Н | Мар. ж.
| 1-4

Цилä сändäлбк вблнбш прольэтарвлä, иквärэш лидä

У СЭМ

ТБЛЗЭШ КОК ГÄНÄ ЛÄКШЫ, ПОЛЬТИЫКЫ
ЭКОНОМИКЫ ДÄ СЫНЛЫ ЛЫТЭРАТУРАН
КЫРЫК МАРЫ ЖУРНАЛ

ЛÄКТÄШ ТЫНÄЛЫН ГЫНЬ,
КОК ИШКЫ КЭН

15 АПРЭЛЬ 1932 И

№7 (-25)

„Когэчы“ ваштарэш кырэдäлмы кампаньым эртäрымäш

Г.П.Б. в Лнгр.

С.Э. 1932 г.

АКТ № 276

Тэнэ когэчы ваштарэш шалгымаш пшä бштälтмäш кого гыцät кого жөпбн эртäрälтэш. Ти жөпшб—XVII-шб партконфэрэнцбн рөшбмäшвлäжб дон, большэвик сэмän кымшы шошым дон дä эчэ вырсы лүдбш когөммäш дон ик кытлаэш толэш. Тэнэ майын пйтäриш кэчб-влäжät дä когэчбн пйтäриш кэчбжät ик кэчэшок литät, рэлыги ваштарэш шалгаш айыргөмбн пшäm тэргät.

Ти кого пшäm тэнэлä эртäрбмб-лä: ударный тэмпän пшä тблзбм эртäрбмблä сэмбн, тэнэш иш пшä планым бштэн шоктымаш дä уты-донок бштэн шоктымаш гишän XVII-шб партконфэрэнцбн историчэски рөшөнббвлäжбм äлбмäшкб пырташ халыквлäm цымырымыла. Большэвик сэмän кымшы шошымшы үдбмаш пшäm жөпбштб пйтäрэн шоктымаш вэрц кырэдäлмбнä сэмбн, Совет Союзын обороньмаш силажым дä Красный армин силажын цаткыдөм-дбмнä сэмбн, воинствуйущий бэз-божньиквлän союз пшäm Сталын тәнбн б условьжб анжыктымь стäт-тбан вө пачсш бштбмäшнä, пэрвый май празныкым контр-рэвольүцб сэмän «когэчы» ваштарэш пыт ша-галтымла сэмбн, ти кого пшäm эр-тäräш кэлэш.

Мәнмән сändäлбкнä, комуньист пар-ты видбмдон, XVII-шб партконфэ-рэнцбшкб у сбнгбмäшвлäдон миэн шомашна жөпбштб ти пшä эртäрäl-тэш. Социальзмән индустри сила кушкын мимäшэш цилä халык хозäй-ствынам у сэмбшкб сäрäl колташ бшкбмнән базы бштбмб. Колхоз-

влä когон шäрлбмаш, кушмашэш сов-хозвлäm бштэн мимäшэш дä машинä тьэхньикбм пыртымашэш, мәнмäm Совет сойузна тыгыды, шäпшälä со-ла хозайстваан сändäлбк гыц сändäлбк вблнб сэк шалдра с-х-ан сändäлбк-бшкб сärнälт кэн. Лөньинбн—«кү-күм» манмы йадмыжы мәнмән сändä-лбкбштбнä, алаштыжат, солаштыжат цилä хäläок, совсэмэшок социальзм-бн сбнгбмäшбжб лнн. Совет сойу-зышты социализм экономикб фунда-мэнтбм бштэн шоктымь.

Ти сбнгэн шоктымашвлä цилä сән-дäлбк истори шотан сбнгбмäшвлä ылыт. Контр-рэвольүцбн троцкизм ваштарэш, сэк кого лүдбшән ылышы вургымла опортунизм ваштарэш дä нинбм пурын анжымаш ваштарэшät дä эчэ шүшб либэрализм ваштарэшät нымат пурэмälтэок, Сталын тән вуйлалтыман ВКП(б)-ын ЦК Лөньин лннбм тör видэн шалгэнät, мәнмән төхэнэ кого сбнгбмäшвлäнä лнн ми-энбт. Ровочый класс лошты дä тру-йыш халыквлä лошты рэвольүцион-ный активность дä социализм тәнä-штäрымаш дон урарничэствы пиш когон кушкын шäрлэн кэмäшэш ти сбнгбмäшвлä лннбт.

Пйтäришб вбц иш планын кым-шы и вблвäläш пшән ньэгбцэш (основьэш) XVII-шб партконфэрэн-цб мәнмән сändäлбкнä анзылан ко-го гыцät кого, цилä сändäлбк исто-ри шотан заданьым шбндэн: кокшы вбц иш план пйтбмäшэш класды-мы социализмән общäствым бштэн шокташ.

«Коктымшы вѣц иѣш планын политик сѣмѣн тѣн задачыжы тѣвѣ махань ылаш: капитал элѣментвлѣм дѣ цилѣ классвлѣ хѣлѣок йашток йамдымыла, класс сѣмѣнѣ айырлалтмашын дѣ эксплоатацин ѣштѣлтмѣш вирвлѣштѣм (причинвлѣм) цилѣ хѣлѣок пѣтѣрѣш, экономикѣштѣ дѣ эдѣмвлѣн шамышты тошты ѣлѣмѣшѣн кодшы овуцавлѣжѣм сѣнѣн пѣтѣрѣн шоктымыла, сѣндѣлѣбкнѣн цилѣ труйыш халыквлѣ хѣлѣок классдымы, социализмѣн общѣством тѣр шаман (сознатѣльнѣй) пыт стройышывлѣшкѣ сѣрѣн шокташ».

Коктымшы вѣц иѣш пѣшѣ план жѣпѣштѣ халык хозѣйствѣм цилѣ хѣлѣок уанѣдѣн шоктымы лиѣш дѣ халык хозѣйствѣн отрасльвлѣлѣнок у гѣцѣт у тѣхнѣнкѣн базы викок ѣштѣн шоктымы лиѣш.

Сола хозѣйствы пѣшѣштѣ социализм сѣмѣн уанѣдымаш кѣѣ, машинѣтрактыр станцивлѣ цилѣ колхозвлѣшкок шоалтыт дѣ сола хозѣйствы производствѣм мѣханизѣндѣмѣштѣ тѣн пѣшѣжѣмок ѣштѣн шоктат. Коктымшы вѣц иѣш пѣшѣ план жѣп лошты ѣшкѣ тѣхнѣнкѣжѣ дон Совѣт сойузна Йѣвропышты пѣтѣриш вѣрѣм нѣлѣш.

Сѣк кѣрѣл потрѣбительскѣ хѣдѣрвлѣм ѣштѣмѣш, тѣ шотышток качкышлык хѣдѣрвлѣмѣт, коктымшы вѣц и план пѣтѣмѣш жѣпѣш, пѣтѣриш вѣц иѣш планын остатка ижѣ дорцын 2-3 пѣй шукѣмѣш. Ёлѣшвлѣм стройымаш дѣ коммунальнѣй пѣшѣ пѣлѣ йѣжѣмѣт. Тидѣвлѣ ѣштѣлтмѣшѣштѣ тѣвѣ, труйыш халыквлѣн дѣ мол гѣцѣт анзыц ровочѣй классын ѣлѣмѣш сѣмѣжѣ когон лѣлтѣлт, йѣжѣм кѣѣ.

XVII-ѣ партконференциѣн коктымшы вѣц иѣш планышты ѣштѣш лимѣ кого гѣцѣт кого пѣшѣвлѣм ѣштѣн шокташ манын, 1932 ин ѣштѣш лимѣ пѣшѣвлѣм кѣрѣк ма дѣ ѣштѣн шокташ кѣлѣш. Камѣнный уголь вѣрѣ, мѣтал вѣрѣ, машинѣ стройымаш вѣрѣ, транспорт вѣрѣ, пѣшѣ ашындарымаш вѣрѣ, ѣшкѣлѣн шагалмаш ѣкѣм валтымаш вѣрѣ, матѣриалвлѣм пѣрѣгѣмѣш вѣрѣ, кинѣ лѣктѣшѣм когоѣмѣмѣш вѣрѣ кѣрѣдѣлмашвлѣ 1932 ин ѣштѣшѣш-

лык пѣшѣвлѣштѣнѣ сѣк кого пѣшѣвлѣ ылыт; ровочѣй класс дѣ труйыш халыквлѣ, Стальнѣ тѣнѣн б условижѣм ѣлѣмѣшкѣ пѣртѣн, дѣ тѣхнѣнкѣм тѣмѣнѣн, тѣхнѣн пѣшѣвлѣм ѣштѣн шоктымаш вѣрѣ, кѣрѣдѣлѣш тѣнѣлѣт. Комунѣист партѣ видѣмѣдон ти пѣшѣвлѣ кѣрѣк ма дѣ ѣштѣн шоктымашлан пыток ѣнѣѣнѣмѣлѣ; тѣнѣмѣжѣ пѣтѣриш вѣц иѣш план пѣшѣнѣжѣ нѣл ишток ѣштѣлт шокта дѣ классдымы, социализмѣн общѣством ѣштѣшнѣ базы лиѣш.

XVII-шѣ партконференци рѣшѣнѣѣвлѣжѣ рѣлиги ваштарѣш пѣшѣм когон шѣрѣмѣш программы ылыт. Классдымы, социализмѣн общѣством ѣштѣмѣштѣ йѣмшашлык капитал эѣментвлѣ арышывлѣ гань кѣрѣдѣлѣш ваштарѣш шалгаш тѣнѣлѣт; ти элѣѣментвлѣ рѣлыгиѣш тѣкѣлѣлтѣтѣт, рѣлиги ваштарѣш когон кѣрѣдѣлѣш кѣлѣш. Труйыш халыквлѣм социализм сѣмѣнѣ анжѣн куштымашат (воспитывѣймашат), капитализмѣн тоштывлѣжѣм экономикѣштѣ дѣ шамышты сѣнѣн шоктымашат, труйыш халыквлѣм социализм стройымаш пѣшѣштѣ пыт стройышвлѣм, тѣр шаман (сознатѣльнѣй) стройышвлѣм ѣштѣмѣш пѣшѣѣт рѣлиги ваштарѣш кѣрѣдѣлмѣш пѣшѣ шѣрѣмѣшѣм тѣргѣт. Капитализмѣн цилѣ кодшы тошты овуцавлѣжѣм, тыгыды хозавлѣн психологѣжѣм, тошты овуцам, шыкланымашым моло цѣткѣдѣмдѣѣт, рѣлиги ваштарѣш пыт кѣрѣдѣлѣш кѣлѣш.

Пѣтѣриш вѣц иѣш планын нѣлѣмѣшѣй остатка ин пѣшѣ планжѣм ѣштѣмѣш вырсы лѣдѣш когоѣмѣ жѣпѣн ѣртѣрѣлтѣш; йѣмшашлык капитал сѣндѣлѣквлѣ дон социализм стройыман сѣндѣлѣк лоштыш иктѣрѣш толтымашвлѣ (противорѣчийвлѣ) кушмаш жѣпѣн ѣртѣрѣлтѣш. Кого гѣцѣт кого экономѣ кризис пѣктѣмѣн капитализм угѣц тѣрвѣтѣм вырсышты ѣшкѣлѣнжѣ ытаралташ вѣрѣм кѣчѣлѣш; вырсыжѣм сѣк пѣтѣриок Совѣт сойуз ваштарѣш тѣрвѣтѣнѣштѣ. Китѣйѣштѣш вырсы—ти вырсы пѣжѣктѣшѣ тылипшѣ ылѣш.

Цилѣ сѣндѣлѣк кѣмдыкаш вырсым йѣмдѣлѣмѣштѣ цилѣ рѣлигивлѣн попвлѣок пыт шалгат. Римскѣй пѣна вуйлалтымыдон нинѣвлѣ халыкын шамым вырсы тѣрвѣтѣмѣшкѣлѣ онѣ-

рат, Совет сойуз ваштарэш ырсым тэрвэтышашлэнэн, Советвлэн сэндалык гишэн махань-шон альквлэм нини шэрэн каштыт. Импералиствлэн лачокок ыштэш лимы пашаштым ымылтэрэш манын, мүдэш манын, социал-фашизмдон да фашизмдон иквэрэш, ровочый классын цат пижмашыжым цэркы шөрэш, лыскы-дэмдэш цаца, ровочыйвлэн классовой кырэдалмашыштым шөрөнэшты.

Религивлэн контр-рэволюци пашажы, Совет сойузышты да капитал сэндалыквлэштэт, айыртэмбынжок шошымшы религи празныквлэ годым (мусульманвлэн курбан-байрам, иудейвлэн да христианвлэн когэчы мо-ло) когон тэрванэ. Капитал сэндалыквлэштэти, ти празныквлэ годым, Совет сойуз ваштарэш ырсы йамдылымаш пашам капиталиствлэ когон тэрвэтыт. Сэндалык ылангыш прольетариатын силажы анжымаш (смотр) пэрвый майаш празныкым лөштэрэш манын, религи празныквлэм ти празнык ваштарэш тэрвэтыш тынгэлыт.

Совет сойузышты религи празныквлэм пэтыриш ыцу иаш планын остатка нёлымышы иаш паша ыштымаш ваштарэш, большэвик сэмэн кымшы шошымшы үдымаш пашам жепэш пэтырэн шоктымаш ваштарэш, классвлэм йашток пэтырбашашлык коктымшы ыцу иаш паша планэш прольетариатын да цила труйыш халыквлэн йамдылалтмашышты ваштарэш прольетариатын классовой тышманвлэжы видэш тынгэлыт.

Тэхэн ыламашвлэм шотыш пиштэнэт, воинствуйущий бэзбожник сойузын органицивлэжы апрель 5-гы цы май 5-шы йактэ когэчы ваштарэш (антипасхальный) пашам пыт шэрэн колтышашлык ылыт. Воинствуюущий бэзбожниквлэм сойузышты шалгышы ыцу мёлыон эдем, когэчы ваштарэш пашам пыт ыштэн колташ манын, ударныккла ровотайымаш тылыым ыштышашлык ылыт.

Ти ударник тылышты тэвэ махань пашавлэм ыштымыла: пэтыриш ыцу иаш планын нёлымышы остатка ин ыштышашлык пашавлэ ыштэн шоктымаш ыцу пашам пыт тэрвэтыш кэлэш; йымылан ёнёншылэ лошты религин аккэжы гишэн ынгылдары-

машым пыт шэрэн колтылымыла, да воинствуйущий бэзбожниквлэн сойузыштыш члэвнлэ лошты органици сэмэн цаткыдэмдымаш пашам Сталин тангыш б условижы статьяш ыштэш кэлэш.

Бэзбожниквлэ ышкымыштыш производствы паша планыштым ыштэн шоктымаш ыцу да утыдон ыштэн шоктымаш ыцу кырэдалмашкы пижшашлык, цымырлышашлык ылыт; пачэш кодшы бригадывлэм, цэхвлэм паштэкыштыш шывыштыш, Сталин тангыш б условижым ёлымышышкы пэтырэн шоктымаш ыцу кырэдалмашым шэрэн колтышты, тэхникым тымэнш шомаш ыцу, производствым йондырымаш ыцу, йажо транспорт ыцу, социализм тангаштырымаш дон ударничествы ыцу кырэдалмашым шэрэн колтышты. Бэзбожниквлэн ударный бригадывлэ больнэвик сэмэн паша ыштымаш тэмплэм анжыктышашлык ылыт. Бэзбожниквлэн ударный бригадывлэм, цэхвлэм ыштымаш ыцу пашам пыт шэрэн колтымыла; тыды дон иктырок прольетариатын тышманвлэн тупынь пашавлэштым ыкы лыктын мимаш пашам, ниниш маски кэдэрымаш пашам цила труйыш халык лошкок шэрэн колташ кэлэш; религи празнык («когэчы») годым ик паша кэчэт лөэш (паша ыштыдэ) ёнжы код манын, халык ло пашажым видэш кэлэш.

Труйыш халыквлэм социализм сэмён ёлымышыш тымдэн сэрэл колтымаш пашам лач большэвиквлэлок шэрэн колташ кэлэш. Социализм сэмён ёлымышыш тымдэн сэрэл колтымашыжы—пашам комунистлэ анжымаш ыцу кырэдалмаш ылэш, у дисциплины ыцу, религы йарыктымы да цаткыдэмдымы тыгыды собствениквлэн психологи ваштарэш кырэдалмаш ылэш.

Колхозвлэштыжэт (нэзэр да срёднэквлэ) большэвик сэмён шошымшы үдымаш пашам жепышты пэтырэн шоктымаш ыцу кырэдалмашкы бэзбожниквлэ пыт гыцэт пыт пижшашлык ылыт; колхозвлэн хозайствы дон органициштым цаткыдэмдымаш ыцу кыцэ кэрдтмын кырэдалышашлык ылыт; колхозвлэштыш бригадывлэ гишэн ЦК ВКП(б)-ын тэнэш фэвраль 4-ын рэшёнбывлэжым ёлы-

машкы пыртэн шоктымаш вэрү кы-
рэдәләшлык ылыт; агротехникым
дә зоотехникым пәлән шомаш вэрү
өчө пиш пыт кырэдәләшлык ылыт.
Ти шотлән мимй пәшәвләм бштән
шоктымашты бәзбожний колхозвлә
сәк анзыц кәшәшлык ылыт. Ты пә-
шәвлә дон иктөрөк, киндй шачышым
лүлтймәш ваштарәш, техникй ваш-
тарәш, миньэральный удобрәнй (на-
мозы) ваштарәш кәшй кулаквләм,
попвләм дә сәктант проповедниквләм
цәктәрәш бәзбожниквлә жәпәш йәм-
дй лишәшлык ылыт; рәлигивлән ма-
хань-шон бнһәнймәшвләжй, овуцы-
вләжй моло сола хозәйствылан кәтй-
рым бштймй гишән труйыш халык-
лан цилә сәмбнбок анжыктән шок-
таш кәләш. Удымәш жәпйн пәшә кә-
чй пиш шәргәкән ылым шотышкы
пиштәнәт, рәлиги празныквлә годым
(«благовещәнй», «когәчй», вәрбийй
воскрәсәнй, йогорйивы моло) ик пә-
шә кәчәт кәкәш бнжй әртәрәлт ман-
мы сәмбн халык ло пәшәм бштәш
кәләш. Цилә халык ло пәшәжымок,
нзәэр, срднвәк хозәйствывлә лошкы
когон шәрлән шоктымыла статән
бштймблә.

Солавләштй воинствуйущий бәз-
божниквлән органицивлә лыскыды
ылыт, дә шошымшы удымәш пәшәш-
тй когон палшаш кәләшәт, минйвләш-
кы, апрель 5-шы гыц май 5-шы йак-
тә, мәсәчникым әртәрәш алаштыш
бәзбожник силавләм колташ кәләш.
Палшымашыжы шуку сәмбн лин
кәрдәш: агитгруппывләм, художест-
вәнй бригадывләм, сола хозәйствы
машинәвләм, әдйрвләм т о р л ы ш й
бригадывләм, дә бшкәт бәзбожник-
вләмәт производствыгыц колташ лиәш.

Солашкы вәлә агыл колтымыла.
Мәнмән районыштына шйргй пәшә
кого пәшәш шотлалтәш. Шал йок-
тарымаш пәшә йәмдйбймәш кәә.
Нинйвләштәт бәзбожник сойузвлә
пәшәм пыт бштйшәшлык ылыт.

Школым политехнизаци сәмәнбм
бштймәш вэрү, кырэдәләштй рә-
лиги ваштарәш пәшәм школышты
шәрймәш вэрү кырэдәләмәш пәшәш-
тй бәзбожниквлән пыт пәшә бштй-
мбштйм тәрвәтән колтымыла; лыдаш-
сирәш коговләм тымдымаш пәшәшкы
рәлиги ваштарәшлә пәшәм өчө пыр-
тымыла.

XVII-шы партконференци кәрәл
гыцәт кәрәл рәшймәшвләжым труй-
ыш халыквләлән ынғылдарымаш пә-
шә утлаок кого пәшәш шотлалтәш.
Ти ынғылдарымаш пәшәм бштймәш
лошток, XVII-шы партконференци
рәшймәшвләжым бштән шоктымаш
вэрү кырэдәләмәштй, пачәш кодшы
халыквлә лошты рәлигин кого тор-
мыж ылымжым труйыш халыквләлән
раскыдын анжыктән пумыла. Попвлә
дә сәктант проповедниквлә рәлигиш-
тй гач мәнмән бштйшәшлык пәшә-
вләнәм тормыжлаш цауаш тнһәл-
мбштйм анжыкташ кәләш. Рәлиги
ваштарәш пәшәм пыт бштәш тнһәл-
мбнәдон сәк пачәш кодшы халык-
вләм дә ймылан бнһәнйшй халык-
вләм XVII-шы партконференци рә-
шймәшвләжым бштймәш пәшәлән
пәшәм пыт бштйшвләшкы мә сәрән
колтән кәрднә.

Тй жәпннок «когәчй» ваштарәш
пәшәм бштймәш годым, воинствуйу-
щй бәзбожниквлән сойузын цилә
пәшәжымок Сталин тәнһн б услови-
жй сәмбн сәрәл колташ кәләш.
Воинствуйущй бәзбожниквлән сойу-
зын органицивләжй бшкә пәшәш-
тым Сталин тәнһн б условижй сә-
мбн кыцәлә сәрәл колтәнбйт, тйдйм
«когәчй» ваштарәш тйләш пәшәм
әртәрймәштй тйшлән анжән ләктәш
кәләш. Ләмбнжок: пәшә видймәшым,
обәзличкы йәмдымашым, ймылан
бнһәнйшйвлә лошты пәшә шәрймә-
шым кыцәлә анзыкы колтән шокты-
мы дә окса кычылтмаш дисциплинй
бштән шоктымашым төргән ләкмблә.

Православный «когәчй» кәчйвлә-
жй май пәрвйаш празнык дон ик
кәчәш толыт. Тиштәкән бәзбожник-
влән пәшәштй кого гыцәт кого ыләш:
Пәрвй май празнык дон контр рө-
вольуци сәмән «когәчй» ләш пиш
тура пйсмәным бштймблә; сәрвйй
майаш празнык—труйыш халыквлән
празнык ылым, дә «когәчй» контр-
рөвольуци сәмән ылым труйыш ха-
лыквләлән пиш раскыды ынғылдарән
шоктымыла.

Ймылан бнһәнйшвләм, айыртә-
мбнжок колхозныквләм, социализмй
стройымашты пыт шалгымаш гыц
шөрәш, укшәктәш попвлә дә сәктант-
влә цауаш тнһәләт; пәрвйй майаш
дәмонстраци бштймәшым ләштәрәш

тацаш тьнгәлбт. Попваан, сәктант цроповедниквлән тәгәлә бьштәш цдцдымыштым пыток цәктәрән колташ кәләш. Пролетариатын тышманвләм йажон цәктәрбьмблә, пәрвый майаш дөмонстрацишкб цилә труйыш халык хәләок шыешын шокташ кәләш.

Докадвләштб, лбэкцивләштб вәскидвләштбш поп йыхвлән контррөволюцб сәмән пәшәштбм вькб лыкташ кәләш, труйыш халыкым ынгьлдарымыла. Совет сойуз ваштарәш вырсым йәмдбьбмәштб нинб пиш пыт шалгат дә ровочый класс вькб капиталлан пырашыжы палшат.

Рәлиги ваштарәш пәшәм әртәрбмәштб, труйыш халыквләм сәндәлбкнән обороны пәшәжбм эчәйт когон цаткыдәмдбмәшкб, Йакшар арминән силажым когоэмдбмәшкб, Йакшар армиштб рәлиги ваштарәш пәшәм пыт шәрән колтымашкы, вырсы тәхникбм пәлән шомашкы, ийтәрнациональнбй воспитанбьм дә вәскидвләштбш бәзбожниквлә дон пижбн мимәшбм когоэмдбмәшкб, „Воинствуцй бәзбожник“ лымән вбд лбвәц кашшы пышым бьштбшәшлык окса постарымашкы эчәйт когон шывшыш шалгымыла.

Прольетарвлән пәрвый майаш празныкышты буржуй-кулаквлән «когәчб» дон ик кәчәш толытат, тошты бьлбмәш дон, шүшб бьлбмәш дон кбрәдәлмәш пәшәм мә анзыланна эчә ибндә. Ти тошты бьлбмәш гбнь, тошты овуцавлә гбнь, рәлигин празныквлә годым бьшкбмбьштбм пишок анжыктат. Сәдб гишәнок, ти овуцавләдон кбрәдәләш вәлә агыл, нинбм вькб лыкташ вәлә агыл, у бьлбмәшбм бьштәшәт палшән шалгаш кәләш. Иквәрәш качман столовийвләм, тыгыр-йалаш мышмы вәрвләм, дөтдомвләм, дөтйаслбьвләм моло бьштәш корным ажәд пумыла, палшымыла.

Рәлиги ваштарәш пәшәжбм цәхвләштб, бригадывләштб, общәжитивләштб моло бьштәш кәләш. Сәк когонжок бдбрәмәшвлә лошты работницбьвлә лошты, колхозниквлә лошты дә домашний хозәйкбьвлә лошты, ти пәшәм бьштәш кәләш.

Бдбрәмәшвлә лошты йори пәшәм видбьмблә, краснбй уголокәләш, клубвләш, общәжитбьвләш, избачитальнбьвләш моло докладвләм, кы-

тырымашвләм нинбй лошты бьштбмбьлә. Ти жәпбнок, погынымашвләштб вәлә агыл, бьшкәт әдәмвлә лоштат рәлиги ваштарәш пәшәм видәш кәләш. Халык ло пәшә видбьмәштб тәхән пәшәәт кәрәләш шотлаалтәш. Ти пәшәвләм бьштбмдон иктөрок, сәмбрбквләдән, айыртәмбнок бдбрвләдән палшымаш пәшәвләм бьштәш кәләш.

Рәлиги ваштарәш пәшә әртәрбмәш годым воинствуцй бәзбожниквлән сойуз органицивләм цаткыдәмдәш кәләш.

Ти шотлән мимб пәшәвләм йажон бьштән шокташ манын, воинствуцй бәзбожниквлән органицивләм, прольетар халыквләм, профәсиональнбй, комсомол дә халыкын мол органицивләм, сәндәлбкнән культуры дә науки силәвләжбм ти пәшәшкб шывшыш мышташ кәләш; тбнбм вәлә нинб кәрәл шотдон бьштәт кәрдбт.

Культуран силәвлә лошты сәк кого силажок школы вләш. Брвзбь бәзбожниквлә, пәдагогвлә ти пәшәвләм әртәрбмәштб кого палшыкым цуән кәрдбт. Нбнб вьлнбй кок кого пәшә вләш. Ик пәшәжб—угбц кушывләм социализм сәмбнь анжән куштымашты бьштбшәшлык пәшәвлә гишән ынгьлдарымашым изи брвзбьвлә лошты школвлә йбдә когонок шәрән колташ кәләш; тымәнбмәштб дә калык ло пәшәштб ударничествым бьштәш, тымдымашым дә тәхникбм пәлән шоаш, школым политбхнизацибшкб сәрбмәштб пәшәм пыт бьштәш, рәлиги празныквлә годым иктб дәнгбнок тымәнбш ләктәш, рәлиги ваштарәш тымдән куштымаш пәшәм йажоэмдәш изи брвзбьвләм цымырән тәрвәтән колташ кәләш. Вәс пәшәжб—тымәнбш кашы брвзбьвләм халык ло пәшәшкб (тымәнбшбьштбм лөәштәрбдәок) шывнаш кәләш. «Когәчб» контр-рөволюцб сәмән ылымжым калык лошты ынгьлдарымашкы, социализм стройымаш пәшәштб у сбгбмәшвләшкб шомашкы, труйыш халыкым цымырымашкы пәдагогвләм (тымдышвләм) дә айыртәмбнжок брвзбь пионбрвләм шывнаш кәләш.

Ти кого пәшәвләм әртәрбмәштб сәк кого условишбьжок тәвә мавлә шотлаалтыт: «когәчб» ваштарәш

пашан политикы шотан ымыжым
мургымла опортунизм сэмэн шотеш
пиштыдымаш ваштареш кыредалмаш,
религи ваштареш кыредалмаш пашам
(идеологически фронтыштыш сэк ко-
го пашам) шотеш пиштыдымаш ваш-
тареш кыредалмаш, ти п а ш а ш т ы
«шалахайышкы» оңгырымаш да кү-
шүцү виктарэн (административный)
шалгымаш паша сэм ваштареш кыре-
далмаш.

Религи ваштареш паша бштымаш
тылзым эртарымашты пашам удар-
никвлала бштымбыла, икты вэсбй ло-
шты социализм вэрц тангаштарымаш
лижы.

**«КОГЭЧЫ» ВАШТАРЭШ ПА-
ШАМ КЫЦЭЛА ЭРТАРБИМБЛА.**

Ти кого пашам эртараш шуку йо-
ным моаш лиэш. Лымбнжок тэвэ мам
да мам бшташ кэлэш:

Бштэн шоктым пашавла аажыктым
вечерым бштымбыла. Вечервлаштыжы
воинствуиущий бэзбожник йачэйкы-
влэ, да бэзбожниквлэн бригадывлэят,
да бшкэт бэзбожниквлэят докладвлэм
бштат.

Тылзым сэк йажон эртараш прэд-
приятиштыш цэх дон цэх, бригады
дон бригады лошты, да прэприяти-
влэ лоштат тангаштарымашвлэм бш-
тымбыла.

Когэчы ваштареш пашам сэк йа-
жон эртараш манын, организацивлэн
да йачэйкывлэн бшташ лимы паша-
шты тышлымашым бшташ кэлэш.

(Парты организацивлэ гыц йады-
нат), пэрвый май празнык шошаш
анзыц бэзбожрый митингвлэм бшташ
кэлэш. Тынэм вэлэ труйыш халыкым
«когэчым» празныкланымаш гыц ка-
рангаш лиэш да цилашты халок пэр-
вый майаш дэмонстрацишкы шывшын
шокташ лиэш.

Имба-читальныбшты да вольаштат
изи спэтакальвлэм бшташ.

Халык лошты бштышашлык цила
пашавлажы гишэн пэрвый май праз-
ныкым эртараш бштым камисвлэ дон
согласуйаш кэлэш.

(СССР-ыштыш СВБ ЦС-ын си-
рымаш гыц сэрэн нэлмы).

.....

Шадт Булат.

Пролэтари аш кэдэш.

Капиталист
сандалыкым
кризис пүктэ,
цүтүртэ,
ныгынамат
ләктын кэрдтым
шүртнөк-лыкыш пызүртэ...

Киндым!
Пашам!
Пашам!
Киндым!—
вэскид мычкы мүгрэлтэш,
нымма донат
цэрэн кэрдтым
пролэтари ашкэдэш.

Лэнын тылжы
сотэмдэрэн
андык корным валгалта,
пролэтари
рүж тэрвэнэн
капиталым рйшкыктэ!

Ти жэп шоэш!
Шукэш агыл,
кэчын,
цүшын лишэмэш,
мир вёлнөшбй
капиталым
рэволюци бштылэш!

Цила труйшым
сотыш лыкшы
Лэнын парты шу лижэ!
Йбырым-йырвэш,
мланды мычкы
рэволюци вианжы!

Социализм строймашлан лъэсым пуэнä.

Шыргывлæ пиш кого доходым пуат. Выц иаш план жеп пйтымашеш шыргывлæнæн и йбиде пумы доходышты Совет сойузыштына 525 мбыльион тæнгä йактæ шошашлык ылыт. Пæрви, кугижä ылмы годым, Российыштыш шыргывлæ 96 мбыльион тæнгä доходым вэлæ пуэнбит ылын.

Шыргы тæрæш тÿлымбæ цилæ оксан 40 проц. мæстныи бÿджэтышккæ кææт, шыргыи доходын кæрälжбæ пиш кого-æш шотлаалтæш.

Сæндæлбæкнæ индустриæгдымæн шортныи фондыштыжы шыргыи хозайстын йæшныи вæржбæ кого гыццæт кого ылæш.

Тидбæжбæ мам анжыкта вара?

Труйыш халыквлæн дæ цилæ общественностын палшымашеш тæкбæлæтбæнæт, ВКП(б)-ын видæн мимбæдон, цилæ сæндæлбæк вылныш прольетариатын ударныи бригадыжы шотышты ылшы сæндæлбæкнæн шыргыи пайдажым (богатствым) вальута средствын дæ сырыо матъриалвлæн кого виæн рæзæрышккæ, когон гыццæт когон кушкын шæрлæн мишбæ социализм строймашын базышккæ чынь дæ чынь сæрæн миаш кæлмбæм тидбæ анжыкта.

Партын гæнбæрæльней линижым тæр видбæмашеш вэлæ, кулаквлæн дæ нинбæн агæнтвлæштын—сæк кого лÿдбæшæн ылшы вургымла опортуниствлæн дæ эчæ ти лывшалтмашвлæм пурын анжышывлæн агитациштыи вæштарæш пыт кбæрæдæлмаш вэлæ, шыргыи йæмдæлбæмаш пæшæштынæ дæ шал йоктарымаш пæшæштынæ сынбæмашбæм, нæшæ план бæштæн шоктымашым пуа.

* *

Кырык мары районыштына шыргыи йæмдæлбæмаш пæшæ дæ шал йоктарымаш пæшæ сæк кого пæшæш шотлаалтыт. Тæтæжбæ литæат ак кæрдт. Мæнмæн районыштына 585000 гæктар вæрбæм шыргывлæ йæшнæт, цилæ районыштыш мбæлæндбæн 85,8% кымдыкшок шыргæн вæрвлæ ылыт. Пæл халык нæржок шыргыи пæшæштыи шалгат.

Мæнмæн шыргывлæнæ промышльæнностынæн цæнтрвлæ лишнбæ ылытат эчæ мæнмæн шыргывлæнæ пиш шæргæш шотлаалтыт. Строймашвлæшккæ лъэс пушы базыжы нинбæ ылыт, тоныштына шыргыи промышльæнностылаæ сырыом пуат.

Мары областыштыш шыргыи нæм Йыл ùл шыргыидбæм вæрвлæшккæ дæ эчæ вæскидвлæшккæ колтат.

Мæнмæн шыргывлæнæ—мæнмæн вальута ылыт, мæнмæн шортныи нæ, вæжар шортныи ылыт. Мæнмæн шыргывлæнæ со угыц дæ угыц шындæлтæшæт, Совет сойузыштына и мычкы кушкын мишбæ шыргыи (приростым) выц пайышты ик пайжым вэлæ мæ пользывайæн, роæн миæнæ дæ, мæнмæн шыргывлæнæ ныгынаи пбæтбæдбæмбæ ылыт, нинбæ мæнмæн топлоток лит.

Лъэс дон мæ пайан* ылына.

* * *

Тонына кæрæлæш вэлæ агыл, вæ вæр вæрвлæшкæт лъэсым колтышашлык ылына.

Ма сæмбæн вара колтымыла?

Лъэсым колташ гынь вбæд дон пиш йæнæн, пиш шулдæш шагалæш. Сæдбæ гишæнок лъэс пайдам пользываймаштыи шал, лъэс йоктарым æнбæрвлæ когон кæрæлæш шотлаалтыт.

Йыл дæ тæшккæ пырышы æнбæрвлæ—Кама, Вбæтлæ, Унжæ моло, шыргыи вæрвлæ дон йогатат, лъэс йоктарымаш корны нинбæ ылыт. Нинбæвлæ мычкы лъэсым Йыл-ùл вæрвлæшккæ, Донбассышккæ, Украинбæшккæ, Крымшккæ моло мæ йоктарæнæ. Лъэсшбæм—прæнбæлæат, шпаллаат, тæлæграф мæнбæлæат, шахтылык тæкбæвлæлæат моло колтæнæ. Вæскидвлæшкæт шуку йишбæм колтæнæ.

Лъэс йæмдæлбæмаш пæшæ—шыргыи пæшæн пæл пæшæжбæ вэлæ ылæш, вæс пæл пæшæжбæ—шал, лъэс йоктарымаш пæшæ. Нинбæ, кок пæлбæгæ, кого пæшæвлæ ылыт.

* * *

ВКП(б) Райком видэн мимбодон да комсомол, профсоюз организацивләдон труйшы халыквлә палшымдон вбц иаш планын кымшы инжы льес йоктарымаш пашам 100% халәок бштән шоктәннә ылы.

Имәштбй мәнман районна Совет сәндәбйклән мблыонат утла кубомәтр льесбйм пуэн. Социализм нбгыбцбйм бштбймәштбй кого палшыкым бштән.

Имәшбй льес йоктарымаш пашәжбй гбнь кәләнәнәт мыштыдымы кого нәбйцвлә ыламашты әртәрәлтбн. Сталин тәнг манмыла: «Большәвиквләлән сбнгән нәбйн кәртбдбймбй крәпбцукә ыләш». Лач болшәвиквләләок, пыт гбцәт пыт, пашам кычымыдон ти нәбйцвләм сбнгән шумы, бштбшәшлык пашәвләм циләок бштән шоктымы.

Льес йоктарымаш пашә бштәлтмәшбйм пароходвлә, баржывлә (тоннаж) ситбдымәш әптбртән, аваривлә (пидыргымашвлә), ровочбйвлә ситбдбймәш әптбртәнбйт. Льес йоктарымашәш кәрәл шотын лач 50% ровочбйвләжбй вәлә ылыныт.

Кәрәк тбнгә гбньәт, сбнгбшнәок!

* * *

Ббц иаш планын нбббймшбй остат ка ижбйн льес йоктарымаш пашәшкы ма бндә пырәнә. Ти пашәмәт ма пыток бштән шоктәнә.

Тәнәшбй льес йоктарымаштынажы нәбйцвләжбй ылыт вара?

Манә, ылыт.

Нәбйцвлә как статьян ылыт. Ик статьянжы—кушмаш нәбйцвлә ылыт; вәс статьян нәбйцвләжбй—опортунист сәмән работниквлән мылыланымашәш да йашток пбйтәрән шоктыдымы кулак класс пашам тормыжыламашәш, әльәкбймәшәш лишбй нәбйцвлә ылыт, сәк кого лүдбшән вургымла да «шалахай» опортуниствлә палшымдон совет вәштарәш пашам, шал йактарымаш пашам видәт, мамшон әльәкләт, политикбй шотан хозәйствы кого пашәнәм, льес йоктармаш пашам нинбй ләптәрбйнәштбй. Руш дон мары лошты моло шбдбйм кулаквлә тәрвәтәт. Сәдбй гишәнок сәк кого лүдбшән вәликодәржавный шовинизм вәштарәш да узкий национализм

вәштарәшәт льес йактарымаш пашәштбй пыт кбрәдәләш кәләш.

Тбнгә гбнь, нәбйцвлә ылыт. Кәрәк тбнгә гбньәт, ма нинбйм сбнгән шоктышашлык ылына.

* * *

Льес йоктарымаш пашәәш йәмдбйләлтмәшбйжбй кыцләлә вара кәә? Большәвикләок, нбйма тайыдәок кәләсбшәш:

— Льес йоктарымашәш йәмдбйләлтмәш нбймалан йарыдымыла худан кәә. Тәнгәлә худан кәәш тбнгәлмәшәшбйжбй льес йоктарымаш пашә ләптәлтәт кәрдәш.

* * *

Льес йоктарымашым видәш тәнә Цик алаәшнә Мартранльесбйн льес йоктарымаш район конторы бштбймбй, ти конторым кбзбйт токо бштбймбй трәстлән—Мартрансплавлан пумы.

Йуринский, Шарангский, Волжский да Рутинский ләэстранхозвлә ти конторлан шотым йоктарышжы 792577 кубомәтр льесбйм пушашлык ылыт; кәнгбжбйм йоктарышжы—176462 кубомәтрбйм.

Тишәц пасна, Вәтлужский дон Варнавинский ләэспромхозвлә 600 тбжәм кубомәтр нәрбйм эчә пушашлык ылыт.

Сәввостльесбйн ләэстранхозвләнәт, Цик ала рәйдбштбш льесвләжбй Мартрансплавын контор гачок йоктаралтыт.

Тәнә имәшбй гбцәт шуку льесбйм социализм строймашлан пуаш йоктарышашлык ылына гишән ти цифрвлә попәт.

Кырык мары районышты льес йәмдбйлбшбй ләэстранхозвлә (Йуринский, Шарангский, Волжский да Рутинский Ләэстранхозвлә) йәмдбйлән пуаш лимбй льесбштбйм Сплавконторлан апрәль 15-әш пуэн шоктышашлык ылыныт. Ти пашам бштән шоктымы агыл; ләэстранхозвлә кого гбцәт кого намысышкы пырәвбй, пашә планыштым бштән шоктыдәлыт. Циләжбй 500547 кубомәтр (63,2%) льесбйм вәлә нинбй пуәнбйт. Ти йәмдбйлбйм льесбштбймәт эчә нинбй циләок шалышкы крузән шоктыдәлыт; циләжбй 77,26% льесбйм вәлә шалышкы крузән шоктымы. Льес йоктарымашәш

йамдылалтмаш пашантты 1549 эдем ровотайат.

Паша мылын бштэлтеш. План гыц кодын мий. Кэрал сэмэн паша укэат, паша тэнгэлэн худан кээ, социализм вэрц тэнгаштарымаш, ударничествы, хозрасчот лыскыдын кээт.

Варан-варыштты лачокшымат, социализм вэрц тэнгаштарымаш улы, ударничествы улы, хозрасчот улы, нинь лачокшымок кэрал сэмьн-бштэлтйт, да тынгала гьиньат, сплавконторын трэугольник *) сплавучасткы трэугольниквлэн паша видымашты агыл, социализм вэрц пыт кьирэдэлшы ровочыйвлэн тынгалмьштбдон лиалтынйт.

Паша ашнымаш худан кэмьжы фэвральныок эчэ кайеш ылы. Изид шалвам бштбмашты крузымаш паша нормым изиш эртэрэн (5,55 кубомэтр йактэ) бштэлтын гьинь, маткывлам бштбмаштыжы (3,3 кубомэтр) нормым 10%-ым бштэн шоктыдэлыт.

Тынэ гьинь, социализм вэрц тэнгаштарымаш, хозрасчот ганьок, пу-магашты вэлэ ылэш, пашаштыжы гьинь укэ.

Лач ударниквлалок пашам бштбшвлэят улы. Тывэш Кабак сир пристиньштбш Кольэсниковын бригадыжым нэлшаш. Ти бригады эдем йы-дэ 6 кубомэтрбм агыл, 8-мат агыл, 18 кубомэтр рэдб крузат вак. Тэвэ кувла гыц примерым нэлэш кэлэш.

Мол кыды-тиды бригадывлэят пашаштым лач ударниквлалок пыт бштят.

Тэвэш, Рутка сплавучасткаштыш бригадывлэм анжалшаш. Игнашкинбн бригадыжы паша нормым 50,33% эртэрэн бштэ, Красниковын бригадыжы—60,2%-бм, Кудравцевбн бригадыжы—51,5%-бм. Ти бригадывлэ бштбмаш пашаштым анзыкылажат, изишат валтыдэок, пыт бштэш шамакым пуэвб.

Паша лыскыдын кэмаш гишан по-нымы лошток, профсойузвлэм вырсыдэ ак ли. Лыс йоктарымашэш йамдылымаш пашашты, фэвраль тылзб пбтбмаш андакат вак, ниньвлэ нимахань профсойуз пашамат бштб-дэлыт.

*) Администрацим, партйачэйкым да фабкомбм тэнгала ик лымдон маньт.

ВКП(б)-ын Кырык Мары Райком буро фэвраль 23-ын лыс йоктары-маш паша планым йарыктыш да лыс йоктарымашэш йамдылалтмаш пашам йарыктыдэ, лыскыдын кэмашэш лыктын.

Лыс йоктарымаш пашаштыш си-тыдымашвлэм райкомын бурожи йам-даш шүдэн, пашам йондэрэн колташ анжыктэн пуэн. Райкомын шүдымаш-влаштым жэпэш бштэн шоктымы агыл. Айыртэмбнжок прислужной лыс-сым шагалтымашты Лыэстранхозвлэ когон шайылан кодынйт, шайылан кодмыштыдон лыс йоктарымашэш йамдылалтмашбм тормыжлэн шалгат.

* * *

Март 15-шэш лыс йоктарымаш пашашэш йамдылымаш литымашок ольэн бштэлт миэн. Лыс йамдылышы да лыс йоктарышы организацивлэ бш-кымбштын пашаштым у сэмьн, Ста-лин тэнгын 6 условийа сэмьн сэрал колтыдэлыт. Сэдб гишанок пашаш-ты акшакла.

Крузымаш, шывштымаш паша гыц когон пачэш кодын.

Сэввостлысбн лыэстранхозвлэжы лыс йоктарымаш пашаштым опор-туниствалэ видат. Маткывлам 74%-бм вэлэ бштбмб, грузойэдиницвлэм (шаллам да задэвлэм)—43%-бм, казбнкывлам—61%-бм да пышвлэм—83%-бм.

Пакидкавлэм кэрал шотшы дорц 50%-бм вэлэ лыс йоктарымаш пашашкы пуаш ситэрбмб ти ситэрбм-влэжат 50% жб (пэлжб) вэлэ йарал ылыт.

Лыс йоктарымаш пашашкы ровочыйвлэм постарымаш худан шбндб-мб.

Паша ашындырмаш изи гыцат изи ылэш.

* * *

Лыс йоктарымаш паша гишан по-нымашты пукшымаш пашамат мси-даш ак кэл. Лыс йоктараш йамды-лышы ровочыйвлэм пукшымаш паша нымалан йарыдымыла бштэлтэш. Ни-нбвлэм пукшышашлык качкыш фон-ды да промтовар фонды кызытат эчэ паша вэрвлэшкы нэлбн мимб агы-лэп. Лароквлашты, сыкырдон лашан гыц гач, качкаш нымамат ат мо. Морэн-Оты пристиньштбжы гьинь сы-

кыржымат кырылтэ ситэрэн шоктэн ак эрдтөп вэк.

Ти паша нымаланат ак йары. Пашам тэнгэлэ бштымаш кулаквлалэн вэлэ шыргы йамдылымаш да лъес йоктарымаш ваштарэш попашышты, альаклашбшты йон лиэш, халык хозайствы паша планвлэ ситэрэн шоктымашым тормыжлашышты корным пачэш.

Лъес йамдылымаш да лъес йоктарымаш пашавлаштыш ровочыйвлэн качмы-йумашбштым пыток йажоэмден шокташ кэлэш. РСФСР Совнарком пэлэншй Комисси исполнениан тэнэшй фэвраль 25-шы кчэш постановлэньбжы лъес йоктарышы ровочыйвлалэн столоыйвлэм пачаш шүдэн.

Ти пашам манман эчэ бштэн шоктыдэлыт, пашам мылын бштат.

* * *

Механизангдымаш лъес йоктарымашты когөш шотлаалшы. Тидят класс кыредалмашан вэр ылэш. Ти пашаштат пүлэ ситыдымашвлэ улы.

Имешты, машинэ частывлэ (лаштыквлэ) ситыдымаш гишан шал пидмы да шал крузым машинавлэ шалгөвй. Ты машинэ частывлэ кызытат укэ ылыт; нбым налын кандаш пыт цацымаш ылтэ.

Опыт шотдон бштымбй шалвлэ трактырдон да пардон ровотайман лъэбэджывлэдсн йогат. Тидыжы гынь пиш йажо да паровой лъэбэджывлэжы вэлэ тэвэ толын шоталыт.

Узкокольейкывлэ (ангысыр кыртны корны) гишанат попалташ кэлэш. Нинят пашам ашындарат, куштылат, шуку имны бштышашлык пашам чыды имныдонок бшташ йоным пуат.

Тумэрбшты 8-шы сплав участкашты узкокольейкывлэ ак ситэн, угышшы ак бштэн, рэльсывлэ да арававлэ (вагоньэгкы постоввлэ) укэ ылыт, маныт. Тынэ гыньят, нбым мошашланэн нымахань пашамат ак бштэн.

Морэн-Отыштыжы механизангдымаш пашам мылын агыл, воесөк бшташ ак сөрөл вэк. Рэльсывлэжымат Волжски лъэстранхоз... выжалэн да Йошкар-олашкы колтэн.

Механизангдымаш пашам шотэш пиштыдымаш ваштарэш пыт кыредэ-

лаш кэлэш. Рэльсывлэм агыл, рэльсы колтыш эдэмвлэжым пакырак колташ кэлэш ылын.

* * *

Лъес йоктарымашеш йамдылалт-машым тшлэн, тэргэн лэкташ манын, „Лъесной Прольетарий“ газет йори эдэмвлэм колтэн.

Нинй тэвэ мавлэм ужыныт:

Лъес йоктарымаш пашаеш йамдылалтмашым тытыштөок, кырылтөок видэн шалгымаш укэ, лач тавыкын-тавыкын мизн вэлэ анжыктал кодат.

Сплав участкывлашты большэвик-влалэ пашам пыт бштымаш укэ.

Лъэстранхозвлэ лъесым шалвлэ крузымашкы пиш мылын шывштат.

Лъес рабкопвлэ лъес йоктарымаш пашам опортунистывлалэ анжат.

Лымынжок тэхэнь самынвлэм цак-лымы:

Морэн-Оты пристинбшты лъесым пиш ольэн пуэн мият. Козиковышты, Шарангский лъэстранхоз пашам мылын бштымаш гишан, коги шал-влэм крузымаш тормыжлалтэш.

Культур блымаш сэм паша нымалан йарыдымылэ худан виктаралтэш. Бараквлашты ныма итыраат укэ.

Йори выргэм, йори кэм-пакилкавлэ ак ситэн.

Сплав участкывлашкы качкышылык адырвлэм налын мимей агыл. Три Руткышты, Боровскойшты, Сухайа до-рогашты, Жэльэзнайа рэчкашты, — сыкыр гыц пасна нымат укэ. Пром-товарвлэжым викок ат уж.

Лъес йоктарымаш пашашты шал-гыш ровочыйвлалэн, пэрвишылөок, шыргы йамдылымаш пашаштыш ровочыйвлалэн йамдылымбй фонды гыц пуат.

Кыды-тиды сплав участкаштыжы младший тьэхнический работниквлэ ак ситэн.

Пашам бригадыла бштымаш пэр-вишылөок лыскыдын кэя. Социализм вэрц тангаштарымаш дон ударничест-вы лыскыдын бш талтыт.

Социализм вэрц тангаштарымашын формы постолжат укэ вэк.

Ик сплавучасткаат вэсывлэ дон ак тангаштаралтэш. Дэсатныквлэ лошты тангаштарымаш викок укэ.

Ровочыйвлә колтымаш гишән дог-
ворвлә бштәмәш пәшәм кызбтәт эчә
бштән пйтәрбмб агыл.

Льәс йоктарымаш пәшәштб тытыш-
тымы ровотайышы кадрвлә укә ылыт,
нинбм бштәш манын нымамаат бш-
тбмб агыл. Анжәт гбнь, кыды-тидб
сплавучасткашты марын ровотайы-
шывлә 80-90% нәрбк погынат. Тбнгә
гбнь, 75% марын ылман тытышты-
мы ровотайышы кадым бштәш пу-
мы контроль цифырым мә пыток
бштән кәрбнә.

Профсойзувлән цбрәштәт ак кай.
Ровочыйвлә лошты (Гумәрбштб дә
Морән отышты) 4-6%-жб вәлә проф-
сойуз чльәнбштб шалгат.

Гумәрбштб баржывләм крузаш ро-
вочыйвләм йәмдблбмб агыл. Нинбм
постараш уполномочәннбвләм вәлә
эчә колташ сөрәт. Бәльәнбм круза-
шыжы ровочыйвлә дон анзыц вәлә
попымы дә тбдбжәт эчә бшкәт хрә-
сәнвлә дон вәлә бштбмб.

Такәлаж *) ак ситәт, да улыжымат
циләок ак колтәпәт, лоцманвлә бәль-
нәш бнәштб йөгән.

Бараквләштб нымат укә. Льәврә
дә пырак вәлә. Амалым әдбрвләм,
мәбәльбм моло атат уж.

Молжат тбнгәлөк.

Гумәрбштб вәлә агыл. Морән-Оты-
штат тбнгөк.

Пәшәм ииш мыльын бштәт. «Мбш-
кбр тәмәшәт, йара» манмы постол
ровотайат. Морән-Отыштыш клубым
кок и стройат дә эчәят пйтәрбмб
агыл.

Цик-ала партактивбн собраныш-
ты шбргб йәмдблбмб дә льәс йок-
тарымаш пәшә гишән попымы. Льәс
йәмдблбмб дә йоктарымаш пәшә-
вләм бштән шокташна цилә силана-
ок нәләш манын ти собраны кәл-
сбш. Льәс йәмдблбмб дон льәс
йоктараш тәнгәштәрәш Звәниговски
квнткомым ти собраны үжбн.

*) Йәкбрвләм, снаствләм, гизбмбвләм
моло такәлаж манбт.

Партактивбн рәшбмәшбжб—мән-
мән рәшбмәш ыләш, манман шамак
пумашна ыләш. Шамакым пуәннә
гбнь, ти пәшә планым кәрәк ма
дә бштән шоктышашлык ылына. Ста-
лин тәнг такәш попыдә: «Большәвик-
бн шамакшы—пыт шамак ыләш.
Бштәш сөрбмбштбм большәвиквлә
бштән шокташ привитнәнбт (тымә-
нбнбт)»—манын.

Льәс йоктарымаш пәшә планым
бштән ситәрәш дә утыдонок бштән
шокташ кәләш.

Льәс йоктараш жәп шон шагалын
ганьок. Льәс йәмдблбмб пәшәм ви-
дбшвлә, льәс йоктарымаш пәшәм
видбшвлә, шбргб рабкопвлә моло
пәшәштбм у сәмбнь, Сталин тәнгбн
кут условжб сәмбнь сәрәл колташ
кәләш.

Йоктарышашлык льәс пумаш пә-
шәм лач большәвиквләләок пыт кы-
чән колташ кәләш.

Крузымаш пәшәм чбнь бштәш.

Бригадыла пәшә бштбмбшбм дә
хозрасчотым когонок шәрән колты-
мыла.

Социализм вәрц тәнгәштәрбмбшбм
дә ударничествым лачокшымок бш-
тән шокташ.

Льәс йоктарымаш пәшәлән рово-
чыйвләм ситәрәш.

Качкышылыкым дә хәдбрвләм пыт
ситәрән миәш.

Культуры пәшәм, профсойуз пәшәм,
блбм сәм йөндәрбмбшбм пәшәм йажон
бштәш кәләш.

Кулаквләм дә нбнбн агәнтивлә шо-
тыштыш вургымла дә «шалахай» опo-
ртуниствләм йашток цәктәрән кол-
тымыла.

Тәвә ти шотлән мимб пәшәвләм
бштән шоктымыкына ижб, парты,
комсомол дә профсойуз силам ти
пәшәшкб мобилизуйбмыкы ижб вбц
и планын нблбмшбб остатка и вбл-
вәләш льәс йоктарымаш пәшәнә бш-
тән шоктымы лиәш.

Социализм стройымаш льәсбм вы-
ча. Кырык мары район ти льәсбм
пушашлык ыләш.

Комсомольи

Шуку йасым
мә тырхышна,
шуку нәләм сыйғышна,
тыл-вәйд ваштат
мә ванчышна,—
парты паштәк
ашкәднә.

Парты тымдән
анчән куштым
комсомольи ылына,
кыбрәдәлән,
виһә-кушкын,
цаткыдәмбән мә шонна.

Ик кәчбәмәт,
ик цәшбәмәт
мә такәш ана йамды:
кәрәк магань
крәдәлмәштәт—
комсомольи аңылыны!

Биләмәшбән
тошты сыйжым
у сәмбеш мә сәрәнә,
рәвольуцин
тыл салымжым
мләнды мычкы
шәрәнә!

Мәнмән винә
ушнымашты,
ушнән цилә сыйгәнә,
заводләштәи,
тыл-пар лошты
вурсы ганьы
мә линнә.

Ик кәчбәмәт,
ик цәшбәмәт
ма такәш ана йамды:
кәрәк магань
крәдәлмәштәт—
комсомольи аңылыны!

Цилә пәшәм
мә ударнын,
тәнгәштәрән бештәнә,
труйыш халык—
пролөтарын
быйән вижбә ылына.

Тышманвлә доң
кычәдәлтәм
ик вәр,
ик лыкат укә,—
„большәвиквлә
сыйгән сәрдтәм
нимагань крәпбисть укә.“

Ик кәчбәмәт,
ик цәшбәмәт
мә такәш ана йамды:
кәрәк магань
крәдәлмәштәт—
комсомольи аңылыны!

Шуку йасым
мә тырхышна,
шуку нәләм сыйғышна,
тыл-вәйд ваштат
мә ванчышна,—
парты паштәк
ашкәднә.

Парты тымдән
анчән куштым
комсомольи ылына,
кыбрәдәлән,
виһә-кушкын,
цаткыдәмбән мә шонна.

Ик кәчбәмәт,
ик цәшбәмәт
мә такәш ана йамды:
кәрәк магань
крәдәлмәштәт—
комсомольи аңылыны!

Мә эртэнә!

СССР-нам виӑгдәнә
Фабрик, колхознә шукәмеш.
Индустринәм йӑндӑрәнә,
Сӑндӑлӑбкнә пӑлӑдӑш.

Вӑскид воктӑн буржуйвлӑ
Шайык цӑкнӑн ӑптӑргӑт,
—Кого фабрик, заводвлӑ
Пызгӑ ӑкшӑн шӑнзӑлтӑт.

Кого виӑн колхозвлӑм
Солавлӑэш ӑштӑнӑ,
Ӓнӑ-Йырӑн йӑсывлӑм
Машина дон сӑнгӑнӑ.

Шӑлӑм нӑлшӑ помӑшӑбӑк
Уштӑ-мыж гань цӑтӑйрӑ,
—Киндӑ, хлопок, сирйовлӑ
Кыпӑн-кыпӑн шӑн кӑйт.

Фабрик, завод, колхозы
Ик ышдон пӑшӑлӑт,
Труйыш хрӑсӑнь, ровочлӑй
Кӑбрӑлтӑок тӑнӑшӑт.

Лондон, Нью-Йорк олицӑвлӑ,
Йӑкшар плакӑш йӑкшаргат,
Пӑшӑдымвлӑ тӑжӑмӑн
Пӑшӑм, киндӑм пыт тӑргӑт...

Кӑ-шӑ, руда, чугуновлӑм,
Киндӑм, вӑсӑм, кымшывлӑм,
Нинӑм СССР-лан
Ситӑрӑнок миӑнӑ.

Вӑскидӑштӑш буржуйвлӑм
Кризис пӑктӑ, пӑйтӑрӑ,
Лӑнӑн парты видӑмдон
Нинӑм шона, ӑртӑнӑ.

Сӑнгӑн кӑрдтӑм ураган—
Лӑнӑн партыньн кого ви,
Йӑрӑм-йӑрӑвӑш шӑрлӑн шон,
Мировой октӑвӑйрӑ ли.

.....

Балашов П.

Поктӑн шона.

(Шайыштмаш).

I

У стройымашты. Стольӑр бригады
бригадыржӑ, Таньилӑн Хӑдӑр вӑрстӑк
анцылны шалга. Сӑнзӑвлӑжӑ анцылныжы
чӑртӑож *) мыккы цылгӑ анчылтыт.
Бӑшкӑ турӑшӑбӑжӑ тамам мӑгӑмӑктӑш,
чӑртӑожшым ӑрдӑшкӑ пиштӑш дӑ
тавакым пӑйтӑйрӑш. Стройымашты
тавар йук, йӑмпӑлӑмӑй йук дӑ
разиклӑмӑй йук вӑлӑ шалга.
Разиклӑмӑй паштӑк изишӑн шӑп
лиӑш.

— Бӑрвӑзӑвлӑ, тавак шывшаш!—
манын Таньилӑн Хӑдӑр сӑгӑйрӑл колтыш.

— Лиӑш,—Мишӑ лӑмӑн кукшикӑрӑк
ӑрвӑзы кӑтӑкӑн кӑлӑсӑш. Йӑмпӑлжӑм
ӑрдӑшкӑ пиштӑш, вуйжым ӑрзӑл
лӑпкӑжӑм нӑйӑлтӑш дӑ цигӑркӑм
пӑйтӑйрӑш тӑнӑлӑбӑ.

*) Иктӑ махань кӑрӑл ӑдӑрӑм ӑштӑш
пумагаӑш висӑн анчӑктӑмӑ.

Таньилӑн Хӑдӑрӑн бригадышты
цилӑжӑ луатик ӑдӑм. Бӑрвӑзӑвлӑт
ӑлӑлшӑвлӑт дӑ шонӑраквлӑт ылыт.
Цилӑн ик сӑльсовӑт лоштыш колхоз-
влӑ гӑц погынӑнӑйт. Ти бригады тӑ-
нӑчӑ вӑдӑш Сомок Иванын брига-
дым социализм тӑнӑштӑрӑмӑшкӑ
ужӑн.

Сомок Иванын бригадыжы сагашы
вӑс кӑдӑжӑштӑ ровотайӑ. Стӑнӑ
вашт йӑмпӑл шишкымы дӑ пилӑ цож-
гымы йук вӑлӑ шакта.

Таньилӑн Хӑдӑр, ышмаражшы гӑц
ныгыды шӑкшӑм колталтыш дӑ,
цигӑркӑжӑм йӑртӑн, шуӑн колтыш.

— Пӑшӑшкӑ! Социализм тӑнӑш-
тӑрӑмӑшнӑмӑт тӑнгӑлӑ гӑнӑ шывшы
колтӑнӑ лиӑш. Самок Иванын брига-
ды кӑнӑдӑок ровотайымашым ада
кол ма?

Вӑрстӑквлӑ ыланӑ эчӑт кидвлӑ
сӑрнӑлтӑш тӑнӑлӑвӑ. Йӑктӑ бру-
соквлӑ ыланӑ йӑмпӑлвлӑ шишкӑш
тӑнӑлӑвӑ.

— Шукӑш агыл, мӑ докына ӑчӑ
ик стольӑрӑм колтат,—у чӑртӑожвлӑм
анчылтмы лошты Таньилӑн Хӑдӑр
кӑлӑсӑш.

— Лачокко колтат?—Мишӑжӑ йӑ-
дӑш.

— Тагачы ирок дьэсәтнһьйк кэләсһьш—Хөдөр манһьы дә изиш тырхалмыкы эчә:—Йажом колтат гһьнһьй, пәшәнә ашна, манһьы.

— Манһьы. Социализм тәнгәштәрһьймәштһьинә пачәш кодаш һьнчһьй ли,—Мишә манһьы дә пиләжһьйдон эчә пһьсһьйрәкһьйн дожгаш тһьнгәльһьй.

— Старайыда, старайыда, һьрвәзһьйвлә!—Хөдөр манһьы дә чәртһьөж сәмһьйн пһьйчкәдәш брусоквләәш крандаш дон пәлһьм һьштәш тһьнгәльһьй.

II

— Ку тиштһьй бригадһьир Танһьилән Хөдөр ыләш?—Мишә докы һьдһьйр ашкәд миш дә йады. Кидһьштһьйжһьй пумага.

— Ма кәләш?—Хөдөр вуйжым лүктәл һьдһьйр вһькһьй анчал шһьндһьйш дә йады.

Һьдһьйр лишкһьйрәк миән шагальһьы дә йады;

— Танһьилән Хөдөр тһьнь ылат?

— Мһьнһьй. Тһьләнәт ма кәләш?

— Мһьнһьйм тһьнь докәт ровотайаш колтәвһьй.

— Ровотайаш?—манһьат, һьдһьйрһьйн кидшһьй гһьйц пумагажым нәльәт, ыдаш тһьнәльһьй.

Һьдһьйр, вуйым вуйстык сәкәлтәнәт, Хөдөрһьйн кәләсһьймәшһьйм ыгча. Тһьдһьй пһьитәри вәлә эчә тәхәнһь кого стройкашкы попазән, пәлһьдһьймһьй вәр.

— Тһьнһьй стольәр ылат?—Хөдөр цүдәйән йадәш дә пумагам вәрстәк вһькһьй шуа.

— Манһьы,—һьдһьйр ольән манәш.

— Тһьнь гһьцәт маханһь стольәр ли әш ма? Мам һьштһьймһьлә? Мә тиштһьй социализм тәнгәштәрһьймәшһьйм һьштәнә, нһьнһьй һьдһьйрәмәшһьйм колтат. Һьдһьйрәмәш стольәрһьйм курымыштәм пһьитәри ужам,—манһьын Хөдөр кидшһьйм шалалта:—Һьдһьйрәмәш пәшә—тыгыр—йалашым мышкаш. Тидһьйм мһьнһь пәләм... Тһьнжһьй стольәр линәт!

Һьдһьйр Хөдөр вһькһьй туран анчал шһьндһьйш. Хөдөр мам әһьнәт эчә попынәжһьй ылыы дә һьдһьйр раскыдын чанһьн пуш:

— Идә лүд. Мһьнһьй стольәрәш тымәнһьнәм.

Стольәрвлә, һьшкә лоштышты йһьрәлтәвәт, Хөдөр дон „ородыланышы“ һьдһьйр докы миән шагальәвһьй.

— Тһьнгә гһьнһьй, анчыктән пумаш пәшәм (пробым) пуда, һьдһьйр манһьат, һьшкәәт йакшаргән кәш, шһьйргһьйвһьй-лһьйшвләжһьй тыргыжланаш тһьнгәльәвһьй.

— Анчыктән пумаш пәшәм?—манһьын бригадһьир манһьат, эчә тураракын анчал шһьндһьйш.

Стольәрвлә ваштылаш тһьнгәльәвһьй. Һьдһьйр, йһьйр анчалһьы дә, сһьнзәвләжһьй йылаш тһьнгәльәвһьй.

— Ма эчә тәләндә кәләш? Колтәнһьйт гһьнһьй, пәлән колтәнһьйт. Пәшә пәлһьдһьймһьй ак колтәп.

Танһьилән Хөдөр кидшһьйм вәлә шалалтыш дә манһьы:

— Йара һьнһьы. Иргодым ирок кәндәкш ц а ш э ш тол дә вәрстәкһьйм һьштһьй. Вара пробым пуәнә.

Изиш лимһькһьй йады.

— Кыцә лһьмәт?—манһьы.

— Матрона,—һьдһьйр манһьы дә ләктһьйн кәш.

Матрона лһьмән һьдһьйр стройка йһьйр шукуы сәрнһьш. Кһьйрһьйц оптышывлән, плотныквлән, штукатурвлән пәшәштһьйм анчән кашты.

III

Ирок, свисток йактәок эчә, Матрона стройкашкы толын шагалын. Струмәнтвләм лыкты, кок чурбан вһьлән ангам пиштһьйш, пиләм нәльһьй дә вәрстәкһьйм йәмдһьйләш тһьнгәльһьй. Кытшыым висәлтһьйш, пиләш т һ ь н г ә л ь ы. Шукат һьш әртһьй вәрстәк йәмдәт. Момы стольәрвлә вәлә агыл, Танһьилән Хөдөрәт вәк цүдәйәт вәлә.

— Һьндә пробым пуда!—пужәлтмһьй ләпкәжһьйм һьштһьйльәт Матрона манһьы.

— Цәцаш, цәцаш—вуйжым һьрзән бригадһьир манһьы.—Чәртһьөжвләштһьй ынгыләт?

— ынгыләм,—Матрона манһьы.

— Нә, тһьләнәт чәртһьөжвлә. Тәвә ана. Нәләт, рамым пижһьйктәш тһьнгәл,—манһьат, цылик йһьйрәлтһьйш дә һьшкә турәшһьйжһьй шаналтыш: „Чәртһьөжвләштһьй кыцә тһьнһьй ынгыләт, анчалына йә?“

— Матрона, чәртһьөжвләм нәльәт, тусарән анчаш тһьнгәльһьй. Шукат һьш ли. Чәртһьөжвләм өрдһьйшкһьй пиштһьйшәт ангам брусоквләәш пиләш тһьнгәльһьй. Ангам вәрстәкәш цаткыдын цһьзһьйрәл шһьндһьйш, кид шһьйвәлтән пиләм кычыш дә кид мыч шомәшкһьй пиләш тһьнгәльһьй. Стольәрвлән ваш-

тылмаш пѣтѣш, анчаш вѣлѣ линѣт. Бѣдѣрѣмѣш чѣртѣжвлѣ пѣлѣмѣм цудѣйт вѣлѣ. Бѣдѣрѣмѣш пѣлѣ, нѣнѣжѣ нѣмат ак ынгѣлѣп. Нѣнѣлѣн пилѣш Танѣилѣн Хѣдѣр брусоквлѣэш крандаш дон пѣлѣм бѣштѣн пуа.

Бригадѣир Матроналан ѣрѣш вѣлѣ.

— Ну, йѣкшѣк! Марывлѣ гѣцѣнѣт йѣжон кѣрдѣш.

Матрона брусоквлѣм пилѣн опта, йѣмпѣл кѣртнѣжѣм шымалта дѣ вуй лѣктѣдѣок йѣмпѣлѣш тѣнгѣлѣш. Йѣмпѣлѣжѣ шѣшкѣ вѣлѣ, кѣйѣрвлѣм ѣрдѣшкѣ шѣвѣл-шѣвѣл шуа. Бѣдѣр лѣнцѣ цѣвѣрѣм шѣнцѣн, тѣрѣвѣвлѣштѣ йѣрѣлтѣт вѣлѣ, бѣшкѣ турѣшѣжѣ шаналта:

„Тырхалдаи доко. Маханѣ бѣдѣрѣмѣш ылам, тѣлѣндѣ мѣнѣнѣ анчѣктѣм. Кѣ кѣм ѣртѣрѣ ѣчѣ анчалѣна“.

Йѣнѣл йук. Цилѣн столовѣйѣшкѣ талашат. Матрона бѣшкѣдшок кодѣш. Вѣрстѣк вѣлѣн кѣзѣтѣм шѣрѣлтѣ, изи мѣшѣк гѣцѣ булкѣ дон кок изи тарам лѣктѣш дѣ качкаш тѣнгѣлѣш. Кѣцѣ ти стрѣйкѣшты пѣшѣ оргѣнѣзуйѣмѣ, лѣштѣшты маханѣ бригадѣвлѣ тѣнгѣштѣрѣт, цилѣ йѣдышт пѣлѣн нѣлнѣжѣ.

Стѣнѣ вѣшт вѣрсѣдѣлмѣ йуквлѣ вѣлѣ шактат:

— Кѣшкѣ? Кѣшкѣ цѣротдѣок пырѣт?

— Каран! Мѣнѣнѣ тиштѣ шѣлгышѣм... Тидѣ гѣцѣ йѣд!

— Идѣ пырты! Цѣ р о т гѣч идѣ пырты!

— Шѣйѣгарѣмѣжѣ гѣцѣ пуѣмѣ!

Кѣхнѣшты тарѣлкѣвлѣ йук, кѣзѣвлѣ йук, вилкѣвлѣ йук мѣгѣрѣ.

Матрона шаналта:

„Бѣдѣрѣмѣш гѣцѣ пасна, тѣштѣт порѣткѣ укѣ. Тѣшкѣт шѣна: порѣткѣм пыртѣнѣ“.

Кѣ ч м ѣ гѣцѣ вѣра брусок вуйвлѣ гѣцѣ шѣпвлѣм Матрона пилѣн лѣкташ тѣнгѣлѣнѣ. Вѣдѣ йѣктѣ ик рамѣм дѣ постѣрѣн шоктѣнѣжѣ, пѣшѣжѣм анчѣктѣн пунѣжѣ.

IV

Сомок Иванѣн бригадышты луаткок ѣдѣм. Ик сола гѣцѣ агыл гѣнѣ, цилѣн ик район гѣцѣ погѣнѣнѣт.

Сомок Иван изи кѣпѣн, пѣсѣн, шѣнтѣрак марѣ ылѣш. Пѣсѣн кѣргѣш-

мталѣш, столѣрвлѣлѣн цилѣ кѣрѣлѣ дѣсѣтнѣнѣк гѣцѣ йѣдын нѣлѣн кѣрдѣш сѣдѣндон тидѣм бригадырѣш шагѣлтѣнѣт.

Чѣртѣжвлѣм дѣсѣтнѣнѣк пумы гѣдым Сомок Иван кидѣшѣдон вѣлѣ ѣрдѣшкѣ шѣкѣлѣш дѣ манѣш:

— Тѣнѣнѣ грамѣтѣт мѣлѣнѣм ак кѣл. Рамлѣк вѣрвлѣм вѣсѣлтѣн нѣлѣм дѣ шѣжгѣ вѣлѣ пѣшѣ кѣѣ.

— Чѣртѣжвлѣ улы гѣдым, малѣн вѣра вѣрѣмѣм ѣртѣрѣн вѣсѣн шѣлгымыла?—манѣн дѣсѣтнѣнѣк ѣрѣш.

— Тѣмдѣн чѣртѣжвлѣдѣм мѣнѣнѣ ам пѣлѣ. Рамлѣк вѣрѣм вѣсѣн нѣлмѣкѣ вѣлѣ, мѣнѣнѣ бѣштѣн мыштѣм, —Сомок Иван турнѣн пѣлѣштѣ.

Дѣсѣтнѣнѣк пулшыжѣм вѣлѣ пѣзѣрѣлѣш дѣ ик йукумат ак лѣк, карѣнгѣш.

Стрѣйка мычкѣ кѣчѣ гѣт Сомок Иван рамвлѣм бѣштѣш вѣсѣн каштѣц. Вѣра, вѣрстѣк анцѣкѣжѣ шагѣлѣшѣт, брусоквлѣэш вѣсѣн-вѣсѣн пилѣш пѣлѣвлѣм бѣштѣ.

Тѣнгѣ вѣсѣн кашмѣшѣш шуки вѣрѣмѣ ѣртѣ дѣ бѣшкѣлѣнѣжѣ пѣлѣшѣш бригадыжѣ гѣцѣ ик ѣдѣмѣм сагажѣ нѣлѣш.

Вѣрстѣк анцѣлнѣжѣ Сомок Иван брусоквлѣэш пѣлѣвлѣм бѣштѣн шѣлга. Вуйжѣм лѣктѣлѣш дѣ столѣрвлѣжѣлѣн йѣрѣлтѣ.

— Танѣилѣн Хѣдѣрѣн бригады гѣцѣ бѣндѣ пѣчѣш кодѣна вѣкѣт?

— Кѣцѣ тѣнгѣлѣ?—столѣрвлѣ пѣшѣм бѣштѣш цѣрнѣл колтѣн ик йукин йѣдыт.

— Ада пѣлѣ ма? Танѣилѣн Хѣдѣр докѣ бѣдѣрѣмѣш столѣрѣм колтѣнѣт вѣт.

— Ха-ха-ха! Кѣцѣ тѣнгѣлѣ? Самѣнѣ колтѣнѣт?

— Малѣн самѣнѣ? Йѣри колтѣнѣт.

— Нѣгынам ужтѣмашѣш? Бѣдѣрѣмѣш гѣцѣ столѣр лимѣжѣ, мѣнѣ гѣцѣм инѣнѣр лимѣ дон иктѣкѣш! Лѣгы-лѣгы цилѣн вѣштыл колтат.

— Бѣндѣ йѣжон кѣчыда!—манѣн Прѣнкѣн Мѣхѣлѣ рамѣшкѣ анчѣкта: —кѣчѣш иктѣ вѣцѣ рамѣм бѣшкѣдшок бѣштѣ сѣй?

— Социѣлизм тѣнгѣштѣрѣмѣштѣт ѣчѣ анцѣлташ сѣрѣт сѣй?

— Дѣгѣвырѣш кидѣштѣм пѣштѣ-

һйт гынь, сөрәт вәлә ма?—Сомок Иван манәш дә эчә цилән ваштыл колтат.

V

Таньилән Хөдөр Матрона вькы анчән шьндән дә ышкә сьнзәжыланят ак ыньаны. Кыцә тьдй тинәрй брусоквләм пилән, йәмпылән оптән дә пәлбвләм ыдырән поспәйән?

— Ну и ьдыр! Өрәт вәлә. Пуәргымәт әртәрә...—пулшыжым пызырәләш дә сьнзәжым кымаалтал йьрәлтә.

Пәлбьмьжы, мыштымыжы гишән цүдәйбьмьштьм Матрона ужәш дә пушә вәлә старайаш тьнгәләш. Брусок паштәк брусокым өрдьшкы йәмпылән йәмпылән опта. Брусоквләм йәмдылән пөйтәрә дә, рамым пижьктәш брусоквлә вуйәш шипвләм пижьктәш пьлышвләм капайән лыктәш. Шьргы мычкыжы изи шәршүвлә ганьы пүжвьд ләктьн шьнцьн, шьргы пьлышвләжы йакшаргән шьнцьнйәт.

Кок әрнәштй Матрона цилә пәшәм тымәнш шо. Кәрәк махань пәшәм кыча гыньәт, пәшә йьлә, йажон ләктәш. Ирок пәл цәш анцыц толәш.

Иәл пәшәшкы шагалмәшкы, брусоквләм йәмдылән пиштә. Завод свисток лимькы, вәрстәк анцыкыжы пырән шагаләш.

Икканәк Таньилән Хөдөр ыш тол. Кыды стольәрвләлән пәшә укә, бригадырым вычат. Сомок Иванын бригадыжын пәшә ыштьмь йук цужгә вәлә шакта, Таньилән Хөдөржы со укә. Вара, двәсәтньк толъат, бригадыр цәрләнән колтән, маньн кәләсьш.

Таньилән Хөдөрбн помошнькышы Мишә вуйым вәлә вуйстык сәкәлтән. Пәшәдә шалгышывләлән пәшәм пуаш кәләш. Махань пәшәм пумыла, ак пәлбь. Бригадырын вәрстәк докы мия дә чәртьожвләм лыктәш. Анча, анча—ньимат ак ынгылы. Чәртьож ұл монгырышты „итальянски рама“ сирьбьмьм вәлә ынгылыш.

— Цәрләнәшөк вәрәмәм мон! Мишә шьдәшкән пәләштә, дә мам вәл ыштьмьллә маньн шанаш тьнгәләш.

Стройка мычкы, шукәрдшән, мугьрә вәлә пәшә йук шалга. Сомок Иванын бригадыжы канәлтйдәөк пәшәм ыштә. Бригадын пиләвләжы, йәмпылвләжы попат машанәт:

„Пачәш кыдыда, пачәш кодыда“...

Мишә мәтйрбн роалта дә рам ыштәш окньа кәсәквләм висәш кыргыжәш. Висән толәш, эчә ак йары. Махань рамым ыштәш кәләш, ак пәлбь. Вәрстәк докы мия, эчә чәртьожвләм анчаш тьнгәләш. Матрона Мишә вькы тьрбньн анчаләш:

— Ниньым шуку вара пәшәдә шалгыктәт?—маньы.

— Махань пәшәм пушаш?—шьдьн Мишә кәләсә дә эчә пыт чәртьожвләм анчаш тьнгәләш.

— Тәнгә куктыл шьндьмь корнывләм кыцә чортла ынгылат?

Матрона тырхән ак кәрд. Йәмпылжым шуа дә Мишә докы мия.

— Ат ынгылы гыньы, ышкә пәшәәт агылым амат нәл,—Матрона пәл йукын поалта дә чәртьожвләм анчаш тьнгәләш.

— Күн пәшә укә гыньы, ангавләм нәлдә дә брусоквләм йәмдылбьдә,—Матрона маньы дә ышкә вәрьшкыжы шагалнәжы ылыы.

Мишә әрән шагалтыш дә попа:

— Тырхалай Матрона... Старшы йәрәш лийә... Чәртьожвләштй тьнньы вәлә пәләт вәт...

— Лачок, лачок! Матрона шагал! Бригадыр вәрәш шагал,—цилә стольәрвлә маньөвь.

Матрона ик йук лыктәөк Таньилән Хөдөрбн вәрстәк анцылан шагаләш дә чәртьожвлә сәмбнь брусоквләәш пәлбвләм ыштәш тьнгәләш.

Брусоквләм йәмпылбьмь лошты Мишә Матрона вькы ужын кәрдтьмьллә анчал, анчал колта.

„Пәләт гыцә... Ньимат ыштән ак мышты машанышна. Анчән гыньбьмә гьцьннә йажон кәрдәш.“—ышкә турәшьжы Мишә шана.

Чәртьожвләм пәлән мыштыдымжы вькы Мишә шьдәшкән шьнцьн. Качкаш пырахымы годым М а т р о н а н кышты тымәнмьжым тидь йадашли. Тәвә йьнгыл йукат шакта. Цилән столовийышкы кыргыжөвь. Матрона пачәшьрәк кодынәт, Мишәәт йәл сага ышкә. Матрона лишкы мияәт, намысланән-намысланәнок йадәш:

— Чәртьожвләм пәләшьжы, Матрона, кышты тымәнньнәт?

Тьдйжы йьрәлтә:

— Әл тьнвәт тьшкы пырынәт?—манәш.

— Маньэ,—изиш лимьккй Мишя манэш.

Нйны докы Васлы лиман столъяр миэн шагалэш дй колыштэш.

Матрона когынъштыланат манэш:

— Мйны тымэньмэм вярйшккй тй пырэн ада кэрд: ийштй эртэн. Фабзавучышты мйны тымэньйнам. Вады ййидэ тымэньаш пачмы курсышкы тйландй кэйш шудэм... Тымэньтэ ак ли. Тьэхныккйм пйлен шоктэн вёлэ вэт, анцыц кэшй капиталыст сандйлыквлйм поктэн шона дй эртэн кэнй, социализмйым йштэн шоктэнй. Сталын тйгын попымашыжым колтёлдй гыцэ?

Мишя ик йукумат ак лык, колыштэш. Чэртёжвлй пйлымашын кэрйжым кйзйт ижй ынгылэн шо. Вадэш тымэньмаш курсын кйчйл моаш дй тымэньаш ли.

Таньилан Хёдөр цэрлйним дй тйдын вйрэш Матрона шагалым Сомок Иванын бригадыжы тй кэчйнок колын шо дй шуку ваштыльэвй:

— Ударныквлйэт... Бйдрймашбйм бригадырэш шагалтэнйт! Тйнгэ гйньбй, пйшйштй кэй! Ха-ха-ха!

VI

Таньилан Хёдөр вярйштыжйат кйэн тырхэн ак кэрдт: пйшйжй гишан со шана. „Социализм тйгйштйрымаштй мйнын бригады бйндэ шуку пачэш кодэш...“—манын шана.

Пумы пйшйм тэмэн йштэн шокташ манын, Матрона улы-укэ силажым пиштйш. Вэрэмй ййрй эртйрымйым ужмйят, нйма шёклйндёок сйгйрйлэш.

— Пйшйм йштйш кёлэш! Манэш-манэшйым вараешйат кодэн кэрдйдй,—манын пуа.

Социализм тйгйштйрымаш пйтйртйшйм тэргэн нйлйшйат вэрэмй шоеш вёлэ, Таньилан Хёдөр эчйят парём шотэ. Тйнгэ гйньбйт, иргодым тэргэн нйлмйшйым пйлй.

— Кйэймок, кыцэ гйньбйт кййэм. Кыцэ мйнь гйцём пасна ровотайёнййт? Планыштым тэмэн шоктыдёлйт вёкйт. Шоктымла ылтэ...—манын Хёдөр тыргыжлана.

— Кышкы кййэт вара?—вйтыжй манэш.—Йажон парёмйат, кййэт йок...

Таньилан Хёдөр йукумат ак лык. Кэрэк ма-дй кэйш шана.

Ирок имны йортымылаок стройкашкы кыргыжы. Кыргыжалэш, кыргыжалэш дй в ы р т э ш шагалалэш. Шумжй кыпкэ шйрэн шиэш. Вуйыштыжы со иктым шана: „Бригадём пачёшок кодын вёкйт. Намысыжы маханьы. Месткомышты агаэш мйнын бригады шайылан кодмы гишан кого буквавладон сирэн шындёнйт сйй. Сомок Иванжы бйндэ шумжйым кычэн ижй ваштылэш. Вйш лййшйат намыс“.

Стройкашты, мугйрй вёлэ, пэрвйшй гйцйят когон пйшй кэй. Завод стьэнй куза дй куза.

Пйтйриок Опанас лиман кйрпйц оптышым Хёдөр вйш ли.

— Мылоэцвлй! Тёок кэрдбйндй вэт,—Опанас манешйат ваштылаш тйнгйлэш.

Таньилан Хёдөр өрдйшккйрйк сйрнйлэш дй шаналта. „Азырэн, эчэ ваштылэш тамаш“.—манын месткомышкыла сылыкын ашкэды. Местком амаса анцылыны ужэш, Сомок Иван лйпкй лйвёц турнан анчэн шалга. Таньилан Хёдөр, цаклэн колтаат, месткомышкы кыргыж пыра дй тёрок йакшар агашкы шы, алтэш. Йакшар агашты кого буквавлй дон сирймй.

Таньилан Хёдөр да Сомок Иванын кок бригады лошты социализм тйгйштйрымашын пйтйртйшйжй тэхэньбй: Таньилан Хёдөрйн бригады мадын нйлын, планым 117% тэмэн шоктэн, Лённынын цилй сочиньннй кныкгавлй пуалтыт. Сомок Иванын бригады планым 99% йактэ шоктэн“.

Таньилан Хёдөр йшкэ сйнзйжйлан йшкэ ак бйньбй. Совсёмок парём колтэн машанэт.

Цэхйшты пиш сусун тйдым стрэчййэвй.

— Месткомышкы каштынат?—маньйт.

— Каштынам,—манын Хёдөр цйтэн ак кэрдт ййрйлтэн колта.—Кыцэ вара кэрдбйндй?

— Тёвэш мйнман кымандырйнй,—манын Матрона вйкй Миша ачык-та.

Танбиләлән Хөдөрүн вәрстәк ан-
цылны Матрона сусун ййрән шалга.

— Махань стольәр вара мыйны
ылам?—манәш.

— Вычидәләмат, — Хөдөр манәш
дә цытбйрәлтшй кидшбйм Матронадан
пуа. — Вычидәләмат, вычидәләмат,
— эчә манәш.

VII

Сомок Иван бйшкәят агыл маша-
нәт сылыкән каштәш, стольәрвләш-
тым вырса, Матрона со ашәшбйжй
вазәш.

— Ну, бйдырәмәш! Рок вашт кә-
шәш! Ныгынамат бйдырәмәш гыц ти-
дбйм вычидәләм.

Рамлык вәрвләм висән каштмашәш
ути вәрәмә эртәрәлтмбйм кызыйт ижбй
пәлән шо. Кәрәк кыцә старайән гы-
нбәт, бригадыжы пачәш кодмым кы-
зыйт ижбй ыгылыш. Матронам бйшкәд-
шбйм ужын попалтынәжбй.

Пәшәм пырахаш вады свистокым
завот пуш. Сомок Иван запонжым
кыдашәш дә Матронам вәш лйәш йбй-
ләрәк капка анцыкы кыргыж ләктәш
Сагажы Миша.

— Эх, чорт! Йориок коктын ләк-
тыт вәкәт?—Сомок Иван бйшкә турә-
шбйжбй вырсалта дә пчштәкбйштбй кәй.

Матрона дон Мишә тымәнбй гы-
шән попән кәят. Кбйвәр докы шовәт
коктын кок вәкбй айырләвбй. Сомок
Иван Матронам поктән шовәшәт йа-
дәш:

— Матрона, мбйнбйн бригадышкәм
кәйәт?

Трүкбйштбй Матрона шәкләнән кол-
та. Вара, Сомок Иваным пәлән кол-
таат, йадәш:

— Малан?

— Мбйнбйн бригадыштәм чәртбйж-
вләм иктәт ак пәләп. Мә тбйләнәт
шукырак тұләш тбйгәлбнә,—Сомок
Иван манәш.

Сомок Иван бйкбй Матрона тура-
ракын анчаләш дә кәләсә:

— Ам кә. Мбйләнәм тиштәт йажо.

Өрдбйшкбй сәрнәләш дә чбйнбйрәк
кәйәш тбйгәләш.

Сомок Иван шбйдәшкән колта дә
казармашкыжы ольән ашкыләш. Кор-
ны мыч бйшкбйжбйм сәмәлә:

— Йара, кынам гынбәт бйшкәок
чәртбйжвләм пәлән шоам...—манәш.

(Рушла гыц Й. П. сәрән)

.....

Бйшкә туан йылмыдәм йажон пәләдә?

Эртбйш кок номырыштыш марла
сәрәш пумы шамаквләм ш у к ы ж ы
ашбйшкәт ак нәләп тама. Кбйзыйт йак-
тә кок әдәм вәлә пумы шамаквләнәм
сәрән колтәнбйт. Моджы? Тымдышы-
вләжбй? Тымәншбйвләжбй? Малам ва-
ра ада колты? Ти кәрәл пәшәм пар-
нбә важло гыц анжаш ак йары. Пумы
шамаквләм марла сәрәш вәлә агыл,
кү махань шамаквләм ак пәлбй, тбй-
дбйвләмәт „У сәм“ рәдакцишкбй кол-
таш кәләш.

Сәрбйдә! Сирбйдә! Колтыда!

Мә пишок вычәнә.

Кбйзыйтәш тәхәнш шамаквләм мар-
лашкы сәрәш пуәнә:

Энергично. Мечта. Напряженный.
Бдительность. Итог. Подытожить.
Перелом. Серьезный. Экономический
уклад. Мероприятие. Гибкий. Живот-
ное. Искажать. Способ. Слишком.

Пасна шамаквлә гыц пасна, эчә
XVII-шбй партконференцин коктымшы
вбйц йәш план гишән рәзольуцбй лаш-
тыкым сәрбйдә:

«Только в решительной борьбе как
с «левым», так и с правым оппорту-
низмом и примеренчеством к ним, за
генеральную линию нашей партии
ВКП(б) обеспечила создания предпо-
сылки для выполнения первой пяти-
летки в четыре года, разгром клас-
сового врага и победу социализма в
СССР».

Йэвантыл сэмьнь

Кок кыдэжэн масак (комэдын)

Рушла гыц Пэт-Пэршут сэрэн.

КАЙШЛАНЫШВЛАЖЫ:

1. О Г А П Т Ь А.—тылык вәтй, 45 и кытлааш.
2. С О М О К.—эргыжй, 16 иаш.
3. К Ä В Р И—комсомольэц.
4. А Н А—комсомолкы.
5. К Р И Л Ä—50 иаш, кулак, кавырын чизэн; кбйжгй, таза.
6. М А Н А Ш К Ы—60 и кытлааш шонгы папа; шим вбйргэмән, кид-пунаньштбйжй корзин, тупыштыжы пүштбйр, какляка ангәлтйш пандан.
7. М И Х А И Л— сола поп, 55 и кытлааш.
8. К Б Ї Ц Б Ї Э Б Ї—(йук вәлэ).

Тынгәлтйш кыдэж.

Сола пөрт көргй: шалахай вәлнй ик ольицә окньа кайәш; тй вәлнок йымы-лык, иконвлә кайыт, „йэвантыл“ книгә киә. Вургымла вәлнй түгй ләкмй амаса. Төрөкшй—цылан амаса, камака кайыт. Цылан ханга сага стөл шбнцә, стөл вблнй цәла сыкыр, әтбдәрвлә кийт. Камака сага вбд вачкы шбнзә, ләвәдмб; вблнбжй мыжыр вәдбйрә шбнзә. Олмаңга лбвәлнй пурлык шүндбк кайәш.

Шалахай вәл олмангашты Сомок хамытым ыргән шбнзә. Стөл сага, пөкәнбштй Огаптя кынцалам шбдбйрә. Тбдбн ваштарәш пөкәнбштй манашкы шбнзә.

МАНАШКЫ: (кужын шывшын, йа-малтыл шайыштәш). Кәшнә, кәшнә, кәшнә, кәшнә,—дуц-дуц свәтой Русальим халашкы миән шона... Йым пәрәгөк вәлә!... Шонгы вуйштәм циләок ужын каштым (ыдыл колта). Тау йымылан, циләок анчыктыш... (тытыш¹) Бндә проходгыц ләкнә—ваштарәшнә

туркавлә шу-укин толыт... нбнй православный адәмбм пишок ак йаратән вәт...

ОГАПТbA: Ак йаратән, манат?

МАНАШКЫ: У-у!... пи-иш ак йаратән. Магомәтдык, магомәт ылыт. Вуйыштым цилән ош савыцдон вбдбл, пбтбйрән шбндәнбт. Бшкәжб, пад кутан гань, шимбвлә ылыт, (тытыш) Мбнвәт, онгәшәм крәстбм бштышбмәт, свәтой сәндәлбкбш сулыкән йаләмдон ташкалым. (ыдыл колта)

ОГАПТbA: Тбнгә, тәнгә манатыш. Русальимбшкбй кәш корныжым моаш лиәш вара?

МАНАШКЫ: Корныжым манат?...

ОГАПТbA: Манвә...

МАНАШКЫ: Э-ә!... Йымәм! Корныжы вәт төр; сбнцәәтбм кымән шбндәт нбгышкат с ә р н ә л т ә о к, ашкәд; төрок христос короц анцымиән ш а г а л а т. Т б ш к б й миән шомыкәтшбй — й ы м ы л а н пиш кого таум кәләсәт. Короц йыр сартавлә цыгә йылат, тотлы пышан ладын пбйжгә шбкшәнгәш, күшнб пәшбвлә мольитвам пиш йажон мырат,

¹Пауза.

дэм улы, Русалим гыц кандымы сартавләәм улы, йымын авән үпчы молы...

ОГАПТЪА: У-у, Крилә свәтой хәдйрвәйләм нәләш вәлә рай, тьгәнәвләм пиш йарата вәт. Айда, йорә кән анчәнә; мьнәят Кьрилә докы шайа шайышташ кәдәләм. (Чиәт; манаšky пүштьбржым чий).

ОГАПТЪА: Йымын авән үпшы шөртнәйн, шин вара?

МАНАШКЫ: Йымын авән үпшы манат?

ОГАРТЪА: Маньә.

МАНАШКЫ: Цилә йишоқ улы; шимьжы, сарыжы, хьйрашьжы, ошыжы молжы...

ОГАПТЪА: (Үп арам анчат) Тәгәнәылыныш... (Сомоклан) Вьдйём намал, вачкым тәмь! Мьнә Кьрилә кугузат докы вәлә кәдәләм, цәцаш толам. Толмашәшәм, анжы, вачкым тәмь.

СОМОК: (Окня ваш анча, турнан) Йара...

ОГАПТЪА: (Костанын) Ма ольицәшкьйлә анжән шалгә? Ай әчә сола мычкы кәнәт? Сола мычкы кашташ ак йары!.. (Йымылыкьшыкьйлә анчыкта) Тәвә тьнәйләт кышкыла анчымла; Ольицәш анчән ит шалгы! Ти лыкышты циләок улы; ти лык тьнәйләнәт науки лык ыләш. Йәваньтылым лыдаш, йәвантьыл сәмбнә ыдәш кәләш.

МАНАШКЫ: (Сомоклан) йәвантьыл сәмбнә ыдыл йләт гьнә, райышкы вәрәштәт. Шольа, ыдылок, ыдылок; ыдылаш кәләш... (Огаптә дон коктын ләктәйн кәәт).

ОГАПТЪА: (Сомоклач пөрт анцыц сасла) Сомок! анчы ит монды, вьдлән кә!

МАНАШКЫ: У-у!.. Пөрт анцыләт молы пиш шүкшәй... Йым пәрәгок!.. сьмьйрәнәт вала...

СОМОК: (Бьшкәтшөк шьдәшкән шьвәл колта) Тьфу! „Йәвантьылдон“ иквәрәш кәвәргьшәшлыкьвлә! (тытшыш) Әх! йлбьмәшбьжәт—кәлтьмәш-ьлбьмәш! Камака лыкыштыш шонгы коты ганьы, йидәт-кәчәт пөрт ыражышты шьнцәй вәт! Әх, манамыш!.. Лач тәнгәмвлә гьйцәт намьс. Цилән мыскылат вәлә. „Тьнә поп кәм пьндәш нылән кашшы ылат“, —маньт. „Йә-

вантьыл ләәш йамшы рай амаса кьчәлшәй“, —маньт. Орам вәлә бьндә. Бьндә мам бьштьмәә? (тытшыш) Комсомол погынымашкы авәм ак колты; Кьрилә Лукәрийә ганьок, тонна вәлә шьбьзьмә. Лукәрийәжым хытә попашат укә—пайан марын бьдьбржы ыләш. Мьнәжы тиштәкән мам шолам?! (хамьт кәрәмжым чиктәәт, шьвшыл анжа) бьндә йара тырха сәй; ик-кок вөзым кандәм...

(Ольицәштәй мьндьбрцәйн плаватька шактым йук шакта; изин-ольән лишьбләмәш. Йизиш лимькькы, ольицә окня докы Кәври дон Ана йьвьбрт толын шагалыгат, окням трүк кок вәкы пачын шуат; когоньштынат вуйвләштәй кайыт, утән кәш ваштылыт) Ха-ха-ха, хо-хо-хо!..

СОМОК: (Лүдйөн колтән тьйргәштән вазәш) Ай-ай-ай!.. тьфу!.. Кәлтьмәшвлә! Парняәмәт вуйжырдон пышкыла шьндьшым... Ой!.. бьф!.. Мам лүдьктәй каштыда?! Кәлтьмәшвлә!..

КӘВРИ: (Мыскылән) Әй! рай амаса кьчәлшәй; Ороды морәнлә мам вара торткә тьйргәштьйләт?

СОМОК: (Сәдйрә гьц үшым роалта) Тәвә тәләнтә рай амаса кьчәлшым анчыктәм!.. Анчыда вәт, ә?...

АНА: (Ваштыләш) Әх; кайышланәт ма... Лачок агьл гьйцә? (вәс ынгартындон попа) Сомок, кылыштыдоко тьнә рай амаса кьчәлш нәзәр—ылат вәт.

СОМОК: (Шьдәшкән үлбьжым күш лүктәл колта) Кьчәлшәй гьнә, кьчәлшәй!.. Төрок тәвә әнгәлтән колтәм!.. Кәдә тишәц. Кәдә: Шьдәштәрән идә кашт! Ма мьнә тәрвәнәм каржангы гань пижын шьнзьндә вара? Мьнә тәмдәм ам тькәл вәт,—тәәт мьнәым идә тькәл: (Ньнәй докыла пөкәнәш тупын пьрән шьнзәш).

КӘВРИ: Әх, ороды! Мә тьнә докәт такәш каштына машанәг гьйцә? Кулак әргы молы ылат, ылгәцәй, токәт иктәнәт анаат тол ылы, хытә пөрт ыражәшәток шүн йам... Ат ыгылырак ач... Коршөкәт ак шолты. (мыскылән) Әх, „йәвантьыл“ ләәш йамшы!

СОМОК: (шьдәшкән) Сола пивлә, оптән идә кашт! Пөрт-кутан гьйц ка-

рагда! кәдә! Окна вашт анчән идә кашт!

АНА: Кәври, әлок, шуок ситә. Тидьндон йблмәдәмәт такәш тьгәтән ит шлагы. (Сомоклан) Сомок, йндә тьнь донәт пурынок попәнә. Сомок, тьнь төрөк, шәкләндәок мәләннә кәләсә: (йымылыкышкыла анчыкта). Ышкәжб тьнь ти чийән хаңа-вләән лачокок бьньәнәт вара?

СОМОК: (Вуйжым йымылыкышкыла сәрәләш). Ниньб мьньбләм кәлтб-мәшлән кәлтб ма? Мьнь ниньб анжы кьзбьтөк... дә изиш лүдблдәләм...

КАВРИ: Ма гьц лүдәт вара?

СОМОК: Тькәлмькьб—рашкәлтән колта, машанәм...

АНА: Ма рашкалта вара?

СОМОК: (вуйжым ыдыраләш). Йымы...

КАВРИ: Әх ыштымы!... Кыцә вара пу хаңа рашкалтән кәрдәш?! Кагыль уша, ләврән хаңа, икон—иканьок ылыт вәт! Йымы ак рашкалты, -әлектривты рашкалта. Пьл вьләнб, ньмагань йьмәт укә вәт—тидб цьләт попын йамаквләжб.

СОМОК: Мьньәт бьшкәжәт йымыжы укәок манам: ылгәцб, кайнәжб; укәят, ак кай; әвәм со манәшәт...

АНА: Тьнгә гьнь, Сомок, йымылан ат бьньәнб? Комсомолышкы пырымәт шөәш вара?

СОМОК: Пырымәм ак шо гьнь, лыдмы пөртбшкьжәт амат каш ылы. (турәшбжб) Әх, аклирәк ма... Ти әвәм йардымаш...

АНА: Тьнгә гьнь, әвәт вьләнб вәлә йылаәт шалга?

СОМОК: Бьнә тьләц качыжы күн вьләнб вара?—цилә әвәм вьләнб вәлә.

КАВРИ. Әх, шайыштат ма!.. Әвәт-ньбм бьшкә вәкәт сәрән шьндән ат кәрт кьцә?

СОМОК: Тьньләнәт әвәмьм пуаш кәлнәжб; бьшкә вәкәт сәрән анчай йорә—шүәтбм вәс вәкьлә сәрәл колта. Йәвантьыл сәмбьньжб тымдаш тьнгәләшәт, хьтб пьлбшәдбмәт иктәмадон питбрән шьндб. Йәвантьылжым мьньнәт йажон пәләм ылнәжб, дә әвәмкьб әчәт йажонракын пәлә нимат попән цәктәрәш акли; иктәмам йәвантьыл гьц кәләсәәт, шамакшыдон пүкшәмдәнок шьндә. Әвәм кидбштб шукал бьнәдә чымәдәл...

КАВРИ: Мьнь тьдбм колышнәм йә!.. Әх, әвәт понгыш көргьштбшб!.. Кьзбьтәт әчә әвәтбн „ц и ж ь м“ ат шьвш вара?

АНА: (Кәврив шүжб гьц әлтәлән шьндә) Тьньжб, йә, әдәмьм когонжок ит мыскылы; бьшкьмәтшбм тамаәшок ужатбш. (Сомоклан) Әвәтбн шамакшым колыштөк комсомолыш пырәт гьнь, ма лиәш вара?

СОМОК: Ма лишәшлыкшы пәлб; тьмьк вара туп мычкәт кочәркәдон йажон бьдбрән пуа; әл пөртгьцәт поктыл лыктәш, әл шудалок пуштәш. Укә, йыла тьштб агыл... Мьньбн әвәмьм мыскылымәм ак шо, тьдбн шамак ваштарәшбжб бьнәм кә. Тб ородыдон мам бьштән кәрдәт вара? Тәвә, кьзбьт әчә цуц-цуц бьлбкәләш цәцәм—тәлбм, пьдәшшб үштб толмыкыжы кыш кән пырышаш вара? Комсомолыш пырымькәм, пөртбшкьжәт ак пырты лиәш вәт йәвантьылжым чаңаш, лыдаш тьнгәләшәт, мәгьбрән-мәгьбрән колыштат; ат колышт гьнь, качкашат ак пукшы. Йәвантьылым лыдын пьтәрәәт:—„тидб тьньбләт-наука, йәвантьыл сәмбьн бьлб“, манәш.

КАВРИ: Йәвантьыл “сәмбьн блән-анчы тәвә йорә,--йәл шагәлтән комдыкат “комдык соләш“ шәргәлт вәзәт. Әх, ороды!...

АНА: Сомок, колышт доко.... тьнь тәвә тәнгә бьштән анчы: тьнь лачокок, йәвантьыл “сәмбьн бләш тьнгәл; кьцә йәвантьылышты шүдә, тьнь цилә тьнгә бьштб.

СОМОК: (ваштыләш) Мам вара, понгын шалгәт?! Ыштымы!...

АНА: Колыштдоко, нимат ваштылаш укә... тьнь бьшкә ыштымы ылат; кьцә әвәтбм “чиктбмлә“ ат цаклыш. „Йәвантьылым“ тьнь лыдынәт, йажон пәләт вәт? „Йәвантьыл шүдбмьб сәмбьн ылаш тьнгәлмькәт, -әвәт комсомолыш агыл—коминтьәрн-бьшкәт тьньбм колта.

СОМОК: (цаклән колта сусун) Ә-ә-ә... Ана! лачок вәт ә?!... Лачокыш!... (шанән шалга).

КАВРИ: (Олидәшкьлә анчаләш) Ана, айда кәнә... Әвәжб толәш.

АНА: Йьлә шьләш кәләш... (Сомоклан лачокат тьнь йорә тәнгә бьштән анжы... Сомок йара?)

СОМОК: (Талашэн) Йара, йара; ниш йара! (шаналтэн шалга) тэвэ тидьжы йара вэкат? Аннажат орат вэлэ, магань бшан бдыр ылэш. Йорэ тынгэ бштэн анчышаш (Стәл вьлән ош савыцым шәрән шуаат, „Йэвантыл“ книгәм лыдаш шьинцәш). Бнтэ әвәмлән икәнәк масакым анчыктәм! Бнтэ мьнь йэвантыл сәмьнь дә христос сәмьнь анчыктәм...

Огаптыа пыра Сомок тьдьин анцылны йэвантылым лыдыла кайшлана).

АГАПТЯ: (вырсәд) Эчә антыхрист кәлтймәшвләэт окня ваш анчән каштыт?! Кынам гьньәт мьнь турәшәм вәрәштйт, төрөк камака пудон әнгәлтән колтәм! Мьньбй йэвантыл сәмьнь тымдәм, нинь вәс сәмьнь тымдән каштыт—әдәмьм пурь корнь гьц карандьнәшты, ә? Мьнь ниньм:... (Сомок докы мийәт, лыдыжым анжа (тытыш) Ышмашкәтшй мам шьшкьбн шьиндәнәт вара? Ма йукумат ат лык? Свәтой книгәм лыдат ма? Ма тәнгә шьпөк шьинзәт? Тьнгә гьнь, йара, лыд. (Вачкы док кәәт, вачкыш анжа. Трүк йалжым ташкал колта) Малын вьдйм намалтәлат, ә?! Кәлтймәш игь!... Малын намалтәлат, ә?; Ышкә намалшаш ма? Клухой ат ыл?!...

СОМОК: (Поп статбан, кужын шывшын лыдәш.) „пылгомьшкы анчалда: кәквлә а к а т ү д ә п, акат тьрәдәп—нйньм пьл вьлнйш йымок пукша. Идә шыкланы, мам качшаш, йүшәш, маньин идә каш. Качкаш сулыкән әдәмвлә вәлә шыкланат“.

ОГАПТЯ: Бндә лыдаш тьнәльбй-бй, цәрәнәт ат кәрд... Вьдлән кәйәт, укә?!... Колат?!... Кү тьньләт попа?!...

СОМОК: Каран, каран. Бндә мьньбй пьлгомьштышы кәквлә ганьы йләм: амат үдй, амат тьрәд, вьдймәт ам намал, тьнәльәнәт вьд намалаш—ма мьнь сулыкән әдәм ылам кьцә? Ам бштй!... Бндә ньмагань пәшәәдймәт ам бштй!...

ОГАПТЯ: (Орбн колта) Ма вара тегәньб? Оратыш! Ородыш молы кәтәлат вара?

СОМОК: Мьнь ородыш кәтәлам; мьнь йэвантыл сәмьнь йләм. (Кидшйм күш лүктәләш) Шукы сулыкым

погышна! Бндә ситә! Сулык гьц ирбктәлтәш тагынамок жәп шон!

ОГАПТЯ: (Цүдәйән) Ма лин колтышыц вара?... (тытыш) Мьләм шонгы лыкыштәм бндә—вьдшйм кү намаләш вара?

СОМОК: Мьнь тьдйм ам пәлы! Сулык гьц ирбктәлтәш тьнгәльнәм гьнь,—мьньләм вьдәт ак кәл, мьнь йэвантыл сәмьнь йләм: „амат үдй, амат тьрәт“...

ОГАПТЯ: Эх, эх, эх! Мам вара понгын шьинзәт? Кыцә вара тьнь йэвантыл сәмьнь йлән кәрдәт? Кү вара пәшәжбм бштәш тьнгәләш? Шужән коләнә гьцә?

СОМОК: Малан шужән коләнә? „акат үдәп, акат тьрәдәп—нйньм пьл вьлнйш йымок пукша“—тәвэ, колат? Тьнгә гьнь, йымы мьньбймәт пукшыжы. Шамак толшы: шим каракым, оравим молы пукша гьнь, мьньбймәт пукшыжы. Ма мьнь шим карак гьц худа ылам гьцә? (тытыш) Нәлбй пәшәжбм бштән, сулыкым бштймәм ак шо!

ОГАПТЯ: Рок вашт кәмә!... Уштымашокьш! Мам понат вара? Шонгы лыкыштәм мьнь тьньбйм пукшаш тьнгәләм ма? Тегәнь ородым кышты ужат вара? Вуйәт шьрәншәшлык!...

СОМОК: Әви, бндә ситә, әптьрәт. Ма, мьнь тәрвәнәм каржангы гань пьжбн шьинзйнәт вара? Каран, манам вәт.

ОГАПТЯ: Кыцә тьнь тәнгә мьньм попән кәрдәт?! Азырән игь!... Кәлтймәш!... Тьнь әвәтйм тәнә орландарәт ма?

СОМОК: Кү йэвантыл сәмьнь ак йлй гьнь,—тьдйм сытона йарата. Мьнь свәтой йэвантыл сәмьнь йләм—сәдйндонөк мьньләнәм әвәм ак кәл. Әвәм ваштарәшәм кәә гьнь, сытона дон ик каньок ыләш.

ОГАПТЯ: Әвәтйм тәнгә попәт? Мьньбйм тәнгә йьмдйләт?! Бндәжб лач ородышкөк кәнәтйш.

СОМОК: („Йэвантылым“ талашән шәргә, вара лыдәш) Тәвә әви, колышт! Луки свәтой сирән: XIV шьб глава XXVI шь стих: „мьнь токәм толшы кәрәк хыть күәт, йшкә әтъяжбм, әвәжбм, йзәжбм, йшкә йлймәшбйжй ужын кәртймбй ак ли гьнь,

—төйдө мыйнбын тыманышам лин ак кәрд“, колың? Сәдбндон мыйнбын тыйнбым ужмәмәт ак шо.

ОГАПТЪА: Бндә авәтөймәт ужмәт ак шо?!

СОМОК: Авәм гыйнъ, ма?... Мыйнбыләм йәнгәмжы авәм гың шәргырақ сай? Тәвә анжы: ош пумагашты шим чиядон пәцәтлымбө... Тыйнбым йаратәм гыйнъ, райыш кәйш, омынәшәт ужаш укә. Мыйнъ лишыцәм каран, шыб! Бндә тыйнбым ужмәмәт ак шо?!..

ОГАПТЪА: (Өрбн, йамалтыл) Ох, йым пәрәгөк! (ыдыл колта) мыйн тыйнбым анчән, пукшән куштыдәлам ма? А? Азырән к а в а ш т ы! Мыйн тыйнләт йәвантыл сәмбөм анчыкт!... Йардымаш игб! Шукы эчә понгын шынзәт! (кыргыз миән Сомокым шөргөжы гың савән колта) Нә!... Тәвә тыйнләт! Понгын ит шынзөй азырән игб! Кәлтөймәш!... Чорт!..

СОМОК (Вәс монгыр шөргөжөм сәрәл пуа). „Кү тыйнбым вургымла шөргөб гыңцәт савән колта гыйнъ,—шалахай шөргөтөймәт тбдблән сәрәл пу“. Ави, лоцкы ид лүд, йажон лыпшы. Вара райышкы вәрәштәм. Эчә йажон лывшәмә! Шөлөштөймә!

ОГАПТЪА: Ах, кәлтөймәш!... Эчә мыскыләт вәлә?: Кышкөвөк шишәш вара? Кидәм кбрын вацмәш лывшышаш гыңцә? (Бшкә турөшөжы) Йашток бндә ородыш кәш вәкәт... Эх-эх-эх! (Цыланыш кә) Кыңә тырын бльшнә, бндә ма ли вәл?.. Эх, изи йымыжат, кого йымыжат!... Миколай свәтойжат, Варвара свәтойжат... (цылан гың ләктәш) „Атьәт дон авәтөм шотәш пиштб“, манмы, писәнтәш-тбш йымын шамакшым мондәнәт ма? Тәвә, вәрәштөй!... Кәләсәмә бндә?

СОМОК: Чотәш пиштәшбжы пиштәм, шамакәтцбм бндә ам колышт. Бндә тыйнбым анцыкжым ужмәмәт ак шо.

ОГАПТЪА: Кыды шөргәт гың бндә брөктән колтымла вәл, өрбнәм вәлә. Тәнгә гыйнъ,—шынзөб! Сәпнбшбләнән шынзөк! Авәт тбнъ пайәтөймәт пәшәм бштә...—Йалахай пи! Оркәнәтәт, кайышланән понгын шынзөт. У-у! азырән игб.

СОМОК: Ави, мыйн өркәнәм ма; мыйн йәнгәм ытарәм вәт.

ОГАПТЪА: (Шбдб паржыдон кочөр-кәм роалта). Утларак тәвә понгын шынзөб доко, пөрт гыңцәт кочөркә дон ыдырән лыктам!... Качкашат ам пукшы!... Вара райыш кәшәт мондәт.

СОМОК: Эдәм ик киндб дон вәлә ак бльб вәт, свәтой шүлбш донат тәмәш.

ОГАПТЪА: (Цыланышты ружга). Тбфу! кәлтөймәш!... манамыш... ма тлрын бльшнә... Куштән шоктышымат, бндә ородыш кәш тбнгәльбб тама. Эх-эх-эх... (тыгыш) Камака пудон әнәлән колтышаш гыйнъ... Кү пәлә: әнәт шүм көргбштөжы изи чорт шынзә? Пәләнәт ам мышты... Тә лачокок сулыкшыгың ирөктәлтәш тбнгәльбн? (мәгырөбм йук дон). Бндә өрәм вәлә! Ти ороды дон мам бштөймлә вара? Йәвантыл сәмбөн бльш тбнгәльбб вәт... Йаштокок өрбнәм... Эх, изи йымы, кого йымы ытарыда, пәрәгбдә... (ләктәш).

КБЦБЗББ: (окнәм пандыдон „лоч, лоч, лоч“ сәвәләшәт, йук шакта) Христа райи, пуры әдәмөм сәрвалән каштам. Христослан бнбәнбшбвәл. христос лөмдон, кбцбзблән изиш пудок.

ОГАПТЪА: (вырән) Тәләндә мам ситәрәт? Кәчәш 10—15, каштыда. Рок вашток кәок! Йымок пуа. Тәләндә сө пуаш тбнгәлмөкб, бшкәәт кбчәш кәмблә.

СОМОК: (кббббләшәт, окнә докы кә). Кбцбзблән) Тьоты! Тьоты, шагал доко, ит кәй, тишкбрак тол доко... (стөл вбләц цәла сыкырым нәләшәт, окнә вашт шуа.) Христос вәрцбн тьоты сыкырәм нәл! Мыйн вәрцәм,—сулыкан әдәм вәрцбн ыдыл!

ОГАПТЪА: (Сомокын кидәшбжы кәчәлт шбнзәш. Чбнъ сасла). Вуйәт шбрәншәшлык!... Азырән игб!.. Мам бштәт вара? Малын?..

СОМОК: Ави, ит саслы, ит саслы, цбвблә ит кбрөклб. Мыйн йәвантыл сәмбөн бштәм вәт; тиштәкәнәт тбнгә бштәш шүдә вәт. (Шбнзәшәт лыдәш) Тәвә, колышт доко: Матбвә свәтой сирән. V глава 42 стих.... „Тыйнгыңцәт йадшылан пу, тыйн гыңцәт күслбшб гың ит шәкләнб, кбцбзбблән пуәт гыйнъ, пуры пәшәм бштәт; колымкәт райыш кәт.“ Колың?

„Мам Ыштэт“, манын ит саслы; тэвэ ти кньюгашты цылат сирымь вэт.

ОГАПТЪА: (Окнья вашт кыццызьы паштэк сасла) Йардымаш кыццызьым кычыдай; арьдэок! Тывэ кээ, лыкышкыла сарнэлэш. Васлы кычай, арай, арай! Ик цэла сыкырым намал кэш вэт. Качкашнаат Ыш, код вэт. Ох! йангэм-мокшэм!... (Сомоклан) Хальэр, йардымаш! Мам Ыштэшыц вара? Малы ик сыкыржым пуэн колтышыц вара? Пындаштым вачкы! вуйтым пармы, кэлтымаш игэтым... (цыланышкы ухыватлан кыргыжэш) Мышкы-рэтэм чүчэн шуэм, вуйэтэм шин шэлэтэм! Лышэ! Йавыл.

СОМОК: (Йэвантылажым ухыват ваштарэш лүктэл шынды). Ави! ородыш моло кэтэлат вара? Сэпнэш моло тынгалтэлат? Тэгэнь лывыран, сыцан ухыватдон ирэ свэтой йэвантыла ваштарэш шагалат?! Йэвантылым тэгэ шудалаш йара гыцэ? Эх, ави, ави! Кызьит тынбы магань кого сулыкшым Ыштэт. Колымыкэт ти сулыкэт гишан тынбым „киш падыштэт“ тэгэлэок чортвлэ шыланган ухыватдон, пышкаш тынгалыт. Вара тыдывлэм цылат ашындырэт.

ОГАПТЪА: (Ухыватшы кидшы гыц кэнвэзэш) Ох, йымпэрэгок! (Ыдылэш) Миколай свэтой, Варвара свэтой палшыдок. Йымы простыок.. Ойхы гыц ойхы мывлэм толэш. Сомокэм тынжы мывын эргэм ат ыл гыцэ? Мывнжы ават ам ыл гыцэ? Кыццызьылэн малын вара ик сыкыржым кычыктэн колтышыц? Иргодымчы колаш вазына гыцэ? Тынэ гынь, остатка тыгыр-йалашэтым кыццызьылэн кыдаш пуэн колтышаш ылы. Ышкэжы вара цэрэн каштат ылы гыцэ? Арик-сурик, ороды Спри!...

СОМОК; Ави; ит саслай, тырхал-докой.. Тэвэ Матывэ свэтой сирымь. VI-шы глава 3-шы стих: „Пуры шанэн пумэт годым вургымла кидэт мам Ыштэ, шалахай кидэтчы тыдбым Ынжы палы“. Тиштэкэн тэгэ ынтылымла, вургымла кидшы—тиды мывн ылам шалахайжы—тынбы. Кызьит мывн йэвантыла сэмбнь Ыштэшыым вэт. Колыц?

ОГАПТЪА: Тыфу! „Йэвантыла“ кньюгэтдон триспорнья гыцат 3 уштыш пакок кэок! Кэлтымаш игы!..

Иа! (тытыш) Крилэ докы шаналташ кэн толтэ, ти ородыдон йоньым моаш ак ли. Тылык ватын, ушшы кужы гыньбат, ышыжы кытыкырак. (выргэмжым чия) Йалахай пи... шынэок... (лэктэн кээ)

СОМОК: (Тыргэштэн вазын сусун). Ого!... Тэвэш ылын!... Йэлаэм йажон кээ. Тынэмшен цаклыделам вэт, а? Тишэц ма гыньбат со лэктэш сай? Эчэ изиш сэрэлэм, сэрэлэмат,—йэла укэ.

АНА: (Окнья вашт анжа) Эй! Сомок, йылаэт кыцэ кээ вара?

СОМОК: (Сусун) Йылаэм-йыла! „Йэвантылэтым иктэт „триспорнья“ гыцат пакрыак колтыш.

АНА: Ыкэшжы кыш тэгэ йожалты вара?

СОМОК: Крилэ докы шаналташ кэш.

АНА: Анцыкыжым йэвантылэтышындон мам Ыштэш сөрэт вара?

СОМОК: Ынде анцыкыжым йэвантыла сэмбнь свэтойла кайшланаш тынгалэш сэрэм.

АНА: Магань свэтойла?

СОМОК: Ат палы ма? Кыцэ свэтойвлэ пэрви Ылэнит—колтэлат ма? Тынбы мывндыркок ит кэ, окнья сага вэлэ цалгы, вара цилэ масакымок ужат.

АНА: Ават толэш. (шылэш)

СОМОК: Айда, толда, пырыда! Мывн цэцаш тэлэнтэ масакым анжыктэм.

к а р э м

Вэс кыдэж.

Кыргыжы—ты порт кыргок. Порт покшалны, покэн вьлнб, халык токыла лядан Сомок шалгалта; онэшыжы кидвлэжым хрэстылэ пиштэн, сынзэ ошыдон кышкыла анжэн цындэн.

Изиш лимыкы, Огаптыла дон манашкы пырат. Сомокым ужын колтатат, орын шагалыт.

ОГАПТЪА: (дудэя) Ох, йым пэрэгок! (Манашкыла) Ужат?.. Ма вара?...

МАНАШКЫ: (Ыдыл колта) „Прэсвататайа вогоройица, спаси нас“... Йым ит драхы... Госпыи помилуй!..

ОГАПТЪА: (Шэклэнэн) Сомок, Со

мокэм, ма лин колтышың вара? Ма
лиц вара? Маэт йасы?

СОМОК: (Шывышын) Ат пәлә ма?
—угоймәйш...

ОГАПТЪА: Малың вара, кыньә
ородыла, пөкән вәккә кузән шагалы-
нат?

СОМОК: Сәмион правәтнәйиң
йәймәшбәжбә гишән нымат колтәлат
ма? Колтәлат гынь, колышт: тиды
курумжы мычкы, штолмы мычашты
пәл йал мычны курумжым шалгән әр-
тәрән; сәдбіндонок йәйш кәпдонок
райыш, күшкәй, йымы докы кузән
кән. Тынәжбә мәнәләнәм 5 минуты-
мат шалгалташ ирәккәй ат пуш. Ли-
шыңәм каран! шәй!

ОГАПТЪА: Валы! валы манам вәт!
Мәнәйиң йәл гың ит важылтары!
Бәштәргәләшәйиң шәйргәшәм ит сәккәй.
Валәт? Укә?

СОМОК: Ам валы, ам валы. Бән-
дә Сәмион правәднәй гань, райыш
кузән кәмәшкәм ти пөкән вәлнәй шал-
гәм. Каранга, идә әптәртбәй!...

МАНАШКЫ: (Огаптың шавыр
пачшы гың шывынәш) Карангыма ка-
рангыма, ит әптәртбәй; Сомокәт сә-
тәй лиәш, угойа.

ОГАПТЪА: Әх!... Бәндә вуйәмәт
шун коршок ганьок шәлән вазәш
вәкәт... Бәндә шанәнжәт ам мышты.
Криләжәт тама йәлә ак тол, әләй
сәйгәрәләнә.

МАНАШКЫ: Әләймә, әләймә, (кок-
тын түгәй ләктәйтәт, „Крилә“, манын
кыдәккәйиң цәвәй гань саслат).

СОМОК: Айда, сәйгәрәйдә! Кого
мәшкәй толәш гынь, масакым мәнә
тәйдәлән аңжыктәм.

АНА: (Окына вәшт аңжа. Вәшты-
ләш.) Мылояң!... Айды Сомок, кәр-
дәт... Малың пөкән вәләцәтшәй валәт
вара? Ит валы. Тывә толыт...

СОМОК: Бәндә мәнә вәс сәмәйиң
колтәм. Ти сәмәйиң нинәйиң сәйгәш ак
ли. Ородыла кайышланаш тәйгәләм;
сәпнәш тәйгәләм. (Пөртанцылны таш-
калтыш йук тунә шакта. Аналан).
Йәлә шәй, ужыт лиәш. Мәндәйрок
ит кә (ушәйиң иләтән шәндә, ты-
гыржым пәлә кыдашәң; бәшкә вуйа-
жок попән кушташ, мыраш тәйгәләш).

(Огаптың, Манашкы, Крилә пырат).

ОГАПТЪА: (Мәгырым йукдон)
Крилә!.. Крилә бәзә, кыңә гыньәт

ти ойхы гың ытары, карангы ылнә-
жәй!...

КРИЛӘ: (Шырән талашән, ик ша-
макшымок шуки пачаш пона. Пакы-
лажат со тәйгәок пона.) Ма?.. Ма?..
Ма, ородыш кән гыңә? Ородыш кән
гыңә?

ОГАПТЪА: Әх! Йымы вәлә пәлә
Тама лин колтыш, пәләш ак ли. (Со-
моклан) Малың эчә тәңәжәй, ороды
морәнәжәй рушткә вәлә тәйргәштәй-
ләт?

СОМОК: (Со тәйргәштәйләш) Йәң-
әм райыш чонәштән кузынәжәй—сә-
дбіндон тәңә тәйргәштәйләм (Молитва
викәш кушташ мыраш тәйгәләш)

Свәтисә, свәтисә!..

Кәйтбәйри дә Оньисә!..

Ййра—рийа—райа

Авә йымы—Марйа!..

Әйра—райо—райа!..

Йәйлә, йәйлә райыш!..

Качушман ширушман,

Кавшта йарә качы йәрән!..

Их!.. Ух!.. Ох!.. Әх!..

ОГАПТЪА: Мам бәндә полдывәккә
попаш тәйгәләй вәл? Йәшт бәндә сәп-
нәш тәйгәләй. Әх, әх, әх! манамыш
йымыжат!..

СОМОК: (Молитвәм ладнан мы-
раш тәйгәләш)

Очә-ә на-аш!..

Мары вәтәйн вочы гач!..

(Кушташ тәйгәләш)

Их! Ух-ух-ух!

Кышты гыньәт шактат;

Тишгәй Сомок кушта.

Кыңә бәштән?—цәвәштән.

Йорә бәштән, кормәштән,

Цәвәй ганьы, цәвәштән,

Комбы ганьы кормәштән!..

(Пөкән гың төрөк цыланыш тәйргәш-
тә. Сәдбәрә покшақы шун коршокым
молымат ружгә кәйшкә, ташка, пиды-
рта) Нәдә!.. нә!.. Мәнәйләм нымат
ак кәл! Мәнә цәдаш райыш кузән
кәм. Цәвәр кодта, райыш чонәштәм!..

ОГАПТЪА: Әх!.. Цилә әтәйдәрәм
пидыртән лывшән пәтәра! Кычәмәдә
Иктәмам бәштәмәдә ылнәжәй. Крилә
кычәмә, пидәймә!

КРИЛӘ: (Талашән) Сомок! Сомок,
Сомок, шамакәм колышт, манам вәт!
Цәрнәй! Цәрнәй, манам вәт! Укә гынь
мәнә тәйгәйиң!.. (Кыньәр вургыжым
кәргәләтә). Цәрәт укә?..

СОМОК: (Хамытым нэлэшәт, Кыйрлә йбир кым канә сәрнәләш) Во имә отца, „шапки момоца“ амин лижы (Крилән шүшкәй хамытым чиктән шынды. Ышкәжәй тидын шүдүнғыш кышкыж шынзәшәт, саслаш, кыдалышташ тынғәләш) Но-о!.. но-айда! Корным пуда! Каранга! Райыш кыдалам.

КРИЛӘ: (Сәдйрәштәй кымык пәр-дәләш) Ых!.. Йардымаш!.. Ма кәлтәймәш!.. Ма вара тәгәнһәй? Орәтәйш! Ма вара? Ма вара?

МАНАШКЫ: Спаси господы, помилуй. Ма вара тәгәнһәй? (Ыдыләш)

ОГАПТҢА: Эх! йымыжат биндә Микитәок ли вәкәт. Биндә мам бштәнә вәла?

КРИЛӘ: (Абынбәләш; хамытым кыдашаш монда). Шәшкәй вәтәй, колышт доко... Колышт доко: Сомокәтлән тәгәнә йымок пуйырән. Йымы, йымы, йым... Мол агыл, мол агыл.

ОГАПТҢА: (Туран анжаләш) Йымы пуйырән манат?

КРИЛӘ: Йымы ылтә-бннә кұ вара? Йымы, йымы, йымы. Ужыц? Кыцә мбннбим шү ддннбшкәм пытчокок кышкыж шынзәй? Кыцә тәмдән пиш-тәш? Йымын ваштарәш нымат бштәш ак ли: йымы мам шана, цилә бштән кәрдәш. Сомокәт сәвәтәй лиәш угойа, угойа, угойа.

ОГАПТҢА: Крилә бизә, мам шайыштат вара? Вуй йбирәт шаналтән ми доко: Сомок кыцә вара сәвәтәй лин кәрдәш? „Комсомолыш“ пыраш цацән каштәш вәт.

КРИЛӘ: Ма машанәт? Ма машанәт? Кызәйтшәй жәпән йымы циләок анчыкта: тәгәнә эдәмәт сәвәтәй лин кәрдәш. Биндә кәрәк хытә кұ лижәй —Сомокәтәйн аымжәй коә гань ййирбим —йбир шәрлә. Сомокәтлән цилән кымалаш толаш тынғәлбәт; оксам, киндәм, мыным кйрбәлтәймәй намалаш тынғәлбәт. Шаналтән ми доко: вара цәркәш махань кого пайдажы лиәш; цәркәш Сомокәтбим бләш колтәт гынн, пиш шуку окса погына. Цилә монгыр гйц вара ыдылаш толаш тынғәлбәт.

ОГАПТҢА: Крилә бизә колышт доко... Вара шонгы лыкыштәмжәй мбннжәйм кұ анжаш тынғәләш? Тынәм мбннжәй кыш кәшәш вара? Цәркә-

шәйжәй пайда лиәш, мбннбәләмжәй ма лиәш вара?

КРИЛӘ: Тынбәләтшәй? Тынбәләт вара, кого пәркә лиәш. Кым-урын, шым-урын пуат гыннәт, шуку погына вәт; циләләнок ситә. Кым-ур, шым-ур, кым ур, шым-ур (тытыш)..

Михаил вачка докы вәлә йбәлә кыргыжаш кәләш. Мбндәй агыл. Кыргыжаш. Кызәйтәк халыкым тәрвәтәш кәләш. Цангым шйәш тынғәләш кәләш, ичоным лыкташ кәләш. Цудә вәт! Цудә! Сомок сәвәтәй лиәш... (Амаса докыла кәә.)

ОГАПТҢА: Кыш кыргыжат шага-лай! хамытым кыдашай! хамыт шүә кыргышталаш ай ожы ылат?

КРИЛӘ: Ә!.. маньә, рок вашт кә... Воксәок мондәнәм. (Кыдаш шүән колта. Кыргыжәш). Йбәлә кыргыжаш кәләш. Цудә, цудә, цудә вәт.

МАНАШКЫ: (Молитвам мыра) „Прәсвәтәйә богорица радуйса“

ОГАПТҢА: (Шбдәшкән) Махань эчә тәләт „радуйса“? Куләнкәй сусу, мбннбәләнәм—ойхы. Нинбә ти пардон биндә кбшәнбшштәйм тәмбннәштәй, ыжат, биндә мбннжәй кыш пырән кәшәш вара? Криләжәт, Михаил вачкажат, тыннжәт цилән ик шүвәш ылыда. Ийуды ганьы оксам йаратәдә. (Ышкә турәшбәжәй) Эх, манамыш... Ышкәок цбәт вуйнамат ылам. Ышкә эргәмбим бшкә йамдышым. Йәвантәыл сәмбннбәләш тымдымәм дон тишкәвәк шоктышым: бшкбмәмбимок шынбннбә бштәшбим. (Мәгбәрә). Эх, йаратымы эргәм, Сомокәм, мбннбим биндә малын тәгәнә бштәт вара? Тыннжәй—райыш Мбннжәй кыш?..

СОМОК: Христос бләбжәйн, пбәл вбкәй шбәлбн; мбннәт шбәләм. (Йукын когон ваштыл колта) Әви! колыш доко... Мбннбим бшкә ирбкәмдонок комсомолыш колтәт гынн,— вара ородыланашат пырахәм. Йәвантәыл сәмбннәт ам бләй, райышкат ам кә. Кыцә, әви, шанәт?

ОГАПТҢА: (Вуйжым лүктәлбн туран анжаләш) Ма? Ма маньыц?.. Мам попышыц? Ә-ә-ә... Тәгәнә ылын-ыш! Тәгәнә гынн мбннбәй тыннбим... (Кочәркәлән цыланыш кыргыжәш) Мбннбә тыннбәләт комсомолым анжыктәм! Ужат, мыскыла ылын. Мыскылән пуэм мбннбә, пөрт гйцәт ыдырән лыктам.

СОМОК: О-о-о, тэнгэ бштэш сөрөт гынь, мбнь эчэ угбц тбнгәләм (Эчэ угбц тбргәштбләш ружгаш тбн-нәләш). „Христос воскрес“—изи охы-рәц, кого охырәц... подлэц-мыло-йәц... (Парнякыдон шотлаш тбнгәләм Госпий, помилуй, госпий помилуй, госпий помилуй... (41 канә лыдәш) Ох, шүлбшәмәт пйтән кәш. Эчэ э кок-лы ак ситб. (Лыдәш) Эчэ 10 акситб Ох..! Бндә амин лижб.

МАНАШКЫ: (Сомок пштәк ыды-ләш) Госпийи помилуй... (Бшкә турә-шбжб молитвәвләммыг ымактыл шал-га).

ОГАПТbА: (Өрбн колтаат, кочәркә-жәт китшб гбц валән влзәш) Эх! Манамыш... Эчә!.. угбц тбнгәлбб. Бндә ам цәрб—кыш мыштәт кәок. Роквашток валок. Ородыланаш сәп-нәш вәл цәрб—цәрб; хытб кыш мыштәт кә.

СОМОК: (Албжбм әлтәлән шбндә) Ави! Тәнгә, тәнгә ави!.. Тагынамшән тидбм вычә м вәт!

ОГАПТbА: (Ытлыңжб) Колты, караң... Ороды Спри... Мам ороды-ланәт вара?

СОМОК: Анцыкыжым, йэвантбыл “сәмбнь тымдаш цәрнәт гынь, комсо-мольш колтәт кбнь, вара колтәм.

ОГАПТbА: Колтәм, колтәм. Ситә! „Йэвантбыл“ кнйгәтдон йәнг вәштә-мок шоктышты. Кышты, ти йәрды-маш кыгәдәм... Сбңгә мычанәмәт бнжә кай...

СОМОК: („Йэвантбылым“ нәләш). Тәнгә, тәнгә ави! Ти кәлтбмәш шим кнйгә мбньбмәт шуку йылатарыш. Кай тидбм камакаш царкымаән йы-латән колтәнә! (Кышкәдәш цаца)

ОГАПТbА: Итәй! Итәй, ит кыш-кәтәй. Кәрәл лин колта әньәт. Кб-збтәш шүндбкбш вәлә пиштәлбнә (Сомок кид гбц шывшын нәләш).

АНА: (Окнбә вәшт анжә). Йәнгә, эчә шудалаш ат тбнгәл?

ОГАПТbА: Ку тәмдәм тбштб пә-лә... Бндә йара, хытб мам бштбдә. Йәнг вәштәмок ситәрән шоктышта...

АНА: (Өльицәшкылә а н ж а л ә ш) Крилә дон поп тбвә өльицә мычкы, ұпбштб вәлә йожалтәш, тбргбштон толыт.

СОМОК: Халыкым ти пардон кы-лаш манын нинб кыргышталыт сәй? Ороды марывлән кбшәнбштб гбц

шбму рвләм күдбнәштб сәй. (сәдбрә гбц хамытым лүктәл анжыкта) Мбнь нбнәлән цацаш вот масакым анжык-тәм: когоньштымат ик хамытәш кбц-кән шбндәм!

(Кбрилә дон поп талашән кыргы-жын пырат).

ПОП: (Пырым сәмыньок Свәтой-дажы тидб ма?... Тидб ма?..

ОГАПТbА: (Мыскылән) Мәдә вә-ра, тидбш.

ПОП: (Сомокым влагословайә) „Во имя отца и сына и святого ду-ха. Амин“. (Сомоклан) Ма вара ат тбргәштбл? Тбргәштблбмә йә!

СОМОК: (Мышкындыжым шбдәш-кән кормәштән) Тәвә мбнь тбнблән-нәт тбргәштбл анжыктәм! (Йалжым ташкал колта). Малын тиш толынат, ә? Шылдырәт вәлә укә,—пиш сусу лин шбнзбнәт тама? Э, тбнь халы-кым ородангән алталән каштат?! Ок-сам йәл гбц кылынәт? У-у! иудывлә!

Бндә халык пәрвиш ганьок ороды агыл, ыгыла, цудәәтлән когонат ак бннәнб. (Йалым ташкал колта). У-у! Ләвбрә мбшкбр. Йәлбм алталән ит кашт! Тәвә тбнбләнәт—нә! (Попым мбшкбржб гбц чымал колта) Нә, кач!

ПОП: (Сүк дыкыш кутанын кән шбнзәш) Э-э-ох! Ма?!.. Малын?!.. С, господы помилуй... господы, спаси! (Криләлән) Тбнь малын йәлбм алталән каштат?!, Ох! Мбшкбрәм... О-ох, господы, господы, Христос сәмбнь кәшб свәтой попом тәнгә бштә гбцә? О-ох, кыцә мбшкбр гб-цәм шәлбб вәт... Свәты...

КРИЛА: Мбнь бшкәәт бндә өрб-нәм вәлә. Йәшт өрбнәм, өрбнәм... „Комсомольцы“ ылы, ылы, ылы... Вара йэвантбәльист ылы, ылы... Вара свәтой лин ылы, ылы... Кб-збт эчә нымат агыл, агыл...

СОМОК: Э-э-э! Цәркбнәвлә! Ша-нымашта бш ли ма?! (Лүдбктән) Шалгәдә гынь, тырын шалгыда! Кого мбшкбрвләдәм пычкәтән кол-тәм лиәш!

ОГАПТbА: (Мыскылән) Нинбн мбшкбрбштб гынь,—попашат укә! Ик пуд шәл гбц шавынь шолташ пбчкбн лыкташ гбньәт, эчә ситә; туж ганьок кодыт. Ужат, магань ла-ртакә мбшкбрәнвлә, шалгалтат.

ПОП: (Огаптбалан). Тбньәт тб вәок ылат ма? Ах, бәзвөжница! аң-

тихрист марья! Шонгы вуйыштэт,
тѣньят сулыккланаш тѣнгальнѣт ма?
Эх, вѣдьма! Сытонан шѣшкѣжѣ...

СОМОК: Мам эчѣ саслѣн шалгѣт?!
Ма гишѣн ѣвѣмѣм шудалат, ѣ?!

ПОП: Христос вѣрд, христос ѣлѣм-
дон понѣм. (амасашкыла цѣкнѣт).

СОМОК: (ѣалжым ташкал колта)
Эчѣ шуку тиштѣ саслѣн шалгѣдѣ?!
Кѣдѣ? Ада? Кѣдѣ гѣнь, кѣдѣ!!! Лѣк-
тѣ!! Чорту!!.. (Крилѣм, Попым, Ма-

нашкым амаса тѣгѣ понгын лыктѣш.)
Нѣ!.. Нѣдѣ!! Халыкым кылѣн, алталѣн
идѣ кашт!! У ѣлѣмѣмѣмш кѣмѣш кор-
нышты идѣ ѣптѣртѣл сѣрнѣ! Кулак
ѣйжым, поп ѣйжым, нѣнѣлѣн палшѣн
кашывлѣм важгѣ пѣйтѣрѣн, сѣмѣрѣн,
социализмѣм ѣштѣн шоктѣнѣ! ѣымы-
лан ѣнѣѣнѣмѣмѣм—тышман дон пыт
кѣрѣдѣлѣш цилѣн СВБ ушѣмѣмѣмш уш-
ныда!! (Эчѣ мол гишѣнѣт шуку по-
пѣн кѣрдѣш)

к а р ѣ м

Аргус.

Бѣзбожнинвлѣн союзу ѣамын...

Шошым вадѣ.

Караквлѣ тагынамок толыныт. Пѣ-
жѣшвлѣм тѣнгѣштѣрѣн-тѣнгѣштѣрѣн оп-
тат. Бригадын-бригадын чонгѣштѣлѣйт.
Промфинпланыштым ѣштѣн шокты-
маш вѣру кѣрѣдѣлѣйт...

Пушѣгѣ вуйышкыла ѣнжѣн-ѣнжѣн,
ала ольцѣѣ мычкы токынала кѣйѣм
ылы. Тѣвѣ, шѣйылнѣмлѣ ѣуквлѣ шак-
таш тѣнгѣльѣвѣмѣм. Пиш когон саслат,
ѣукланат:

- Тѣвѣ кѣѣ!
- Кычыдаѣ!
- Кычѣмѣдѣдѣ!
- Идѣ колты!—маныт.

Анжѣм: тѣ нѣл ѣдѣм, тѣ вѣц ѣдѣм,
мѣнѣ докѣмлѣ кыргыжыт. Ёшкѣжѣ
шѣлѣштѣлѣйт вѣлѣ.

Мѣнѣмѣм пѣлѣдѣлытат, вѣкѣт, вѣс
ѣдѣмѣш пиштѣнѣтѣт вѣкѣт, токѣмлѣ
толыт, мѣлѣнѣм крозат. Паштѣкѣм
поктышывлѣ вѣкѣ тѣрѣнѣ ѣнжѣн-ѣн-
жѣн, ѣшкѣ корнѣмдон ладнанок кѣ-
ѣм ылыат, тама эчѣ шѣклѣнѣн кол-
тышым. Кѣ шѣнѣѣ, нинѣ ѣнѣт ѣук-
шѣвлѣ ылыт. ѣнѣт тамаханѣ бандит-
влѣ ылыт. ѣнѣт мѣнѣмѣм пушташ
шанат.

Лачокшымок, тамамат эчѣ нинѣ
ѣштѣн кѣрдѣт. Ёшкѣѣт шѣм цѣкы,
кыцѣ кѣрдѣтѣм кыргыжаш тѣнгѣльѣм,
поктышы ѣдѣмвлѣ гѣц шѣлѣш тѣрѣвѣ-
нѣшѣм. Лѣврѣ вѣлѣ кок вѣкѣ лѣо-
вызгѣ шѣпнѣ, колталѣтѣм.

ѣалѣм кужат, кыргыжынѣт кѣрдѣм.
Паштѣкѣм поктышывлѣ пушѣ вѣлѣ
саслаш тѣнгѣльѣвѣмѣм. Маныт:

- Кычыда! Кычыда!
- Держи!
- Ѧрѣдѣ! Ѧрѣдѣ!
- Лови!

Маханѣ лови! Мѣнѣмѣм шоаш вара!
Мѣнѣмѣм тамаханѣ кого вуйнамата-
нѣш пиштѣнѣтѣт тама, паштѣкѣм шу-
кын-дѣ-шукын покташ тѣнгѣльѣвѣмѣм:
Шѣйылнѣм вѣлѣ агыл, ѣнѣлнѣмѣт
ѣрѣш шагѣльѣвѣмѣм. Саслат, сѣгѣрѣл-
сѣгѣрѣл колтат. Мильиционѣврѣлѣ
шишкѣлтѣн-шишкѣлтѣн колтат.

ѣѣлаѣм худаш.
Кычат ганѣок.

Кычымыкышты шинѣт кѣрдѣт, ѣнѣ-
ѣт пуштытат.

Уѣ-уѣ!
Шѣлѣш кѣлѣш!
Шѣлѣш!!
Шѣлѣш!!!—маңын шаналтышым.
Кыцѣ ѣѣ шѣлѣт? Шѣйылнѣм—ѣдѣм-

влѣ, ѣнѣлнѣм—ѣдѣмвлѣ. Колцѣлаок
ѣрѣн ѣлѣнѣт. ѣара эчѣ, ѣалѣм вур-
ча. Тѣвѣш, ик мытыкырак ѣдѣм мѣ-
нѣмѣм ѣрѣн ѣлнѣжѣ ылыат, мѣнѣмѣм
тѣдѣ гач тѣурток тѣргѣштѣшѣм...

Ала мычкы шуку кыргышталынна,
Паштѣкѣм иктѣ вѣц шѣдѣ ѣдѣм пок-
тат.

Варажы ѣаңгылѣн колтѣнѣм. Шѣлѣ-
шѣмѣт пѣйтѣш тѣнгѣльѣмѣм так и кычѣ-
вѣ.

Цилѣн вѣкѣм кѣчѣлтѣвѣмѣм. Мѣнѣмѣм
саслат:

- Шолы!—маныт.
- Шишѣш!—маныт.
- Пуштѣшаш!—маныт.

МЫЛАНЭМ НЫМАМ ЫШТАШ. ОРОДЫ
ГАНЬ ШАЛГЭМ. ИК МАНЬАР ШҮЛЭШТҮЙЛЭМ
ВЭЛЭ. МЫНЬЫМ СЭК ПЫТАРИ ПОКТАШ
ШАГАЛШЫ ЭДЭМВЛЭ КЫЧЭН ШАГАЛЫВЭТ:

— Малам шолыштынат?—маныт.

— Малам?

— Малам?!

— Малам?!—маныт.

ЙАЛЖАТ САСЛАТ:

— ПЫЛЫШ ТЫНЖЫ ГЫЦ ПУШАШ!—
маныт.

— Пуэма!—маныт.

— ХЫРЫКТЭН КОЛТЭМА!—маныт.

— ПЭЧКАЛТЭРЭМА!—маныт.

МЫНЬЖЫ:

— Мадам вара шолыштынам?—
манам.

— Союз бэзбожникин районыш-
тыш оргбүром шолыштынат...—ма-
ныт.

— Мыньы?!

— Тыньыш!

— Мынь нымат ам палы, — манам.

— Кыш цикэнэт?—маныт.

ЙАЛВЛАЖЫ:

— Кышаньштыжы пыргэтшаш, кы-
шаньштыжы пыргэтшаш!—маныт.

Лачокшымок, кышаньштем пыргэ-
даш тынгальэвы. Профбильэтэм шар-
гэн кышкэвы дэ;

— Кыцэ фамэльэт?—маныт.

— Иванов!—манам

— Сидоров ат ыл ма?!

— Агыл!

Тынгэ манмашэшэм, цилан өрын
колтэвы.

— Чорт! Маланна Сидоров кэлэи.
—маныт.—Бэзбожниквлан сойузым
шолыштын... Ындэ арна кычыл ка-
штына., «Когэчы» шоэш вэлэ... Ан-
тирелигиозный пашам Ышташ кэлэш...
Манмажын сойузна йамын... Сидоров
шолыштын...—маныт.

Анжэна: ик эдем кырык вькыла
йакшуклаок кыргыжаш тэрваньш.
Йалжы вэлэ кагакын кайэш.

Мынь йырэм погынэн шагалшы
бэзбожниквлэ ик эдем ганьок тыдэ
паштак кыргыжэвы.

— Шагалай!

— Шагалай!—маныт, саслат.

Шагалтэ вара, шагалэш! Пушэ вэ-
лэ кыргыжаш тэрваньш...

Кыргыжтэ мам Ыштэт. «Когэчы»
шоэш вэлэ, бэзбожник сойузын Ра-
йоноштыш оргбүрожы йамын...

Ада ыннанэ гынь, тывэш, „Лэнь-
ин Корны“ газетым лыдымада. Тыш-
ты тэнгэлэ сирьымы.

„Манман К.Мары район мычкына
ти пашакы СВБ-ын райсовет пи-
жын шоктыдэ, когэчы ваштарэш кы-
рэдэлэш агыл чальэ шотшымат ак
палэп.

СВБ паша видаш оргбүром айыры-
мы гыньэт, иктат вуйлалтышыжы укэ.
икты вэсы гыц йораш вэлэ цацэнэт.
Тэнгэ Ыштэмашым тырхаш ак ли.
СВБ-ын райсоветым цаткыдэмдымла
дэ кызыток когэчы ваштарэш ша-
галмы кампаньым тынгальмэла. М“.
(„Лэньин Корны“ 49—(567) №-р)

.....
Малай.

ШЫНҖАЛЫК

Апрэль тылзы шалга. Айаран. Лым
шыла. Корны мычкы вьд йога.

Ма изи йрвэзывлэ: Панты, Лэксэ
Ильйа дэ мынь — Опанас, вьдэш
шындыш мадыш вакшым тонына Ыш-
тэнэ. Вакшым Ыштэн шоктышнаат,
олидэшкы лэкна, вьдэш вакшым шын-
дышна, шоргэ вэлэ шакта вакшна
сарнал кэа.

Панты дон Лэксэ корны тырэш
алтанзыкым Ыштэнэт. Тэвэ үл вуй
гыц Сэргэ ватэ куза. Ма өрдьжыш
каран шагална. Сэргэ ватэ, кидым
кышкэн, косирайэн пьсын толэш.

Вакшна йактэ шоат, алтанзыкышкэт
шыглы-шаглы пырэн шагальы. Ко-
сир ьдьдэрэмашэт, Ыштырден пидмы
йалжым пылуы дэнгын нөртэн лык-
ты. Манмам качкын колтымлаок, тва-
нгыра йукшыдон вырсаш тынгальы.

— Колотнык полкы! Ышкымдэм
тэвэ вьдбш пиштэм... Шагалдай! Ша-
галдай!..-манын сасла.

Манмам шоаш йэла укэ.

— Тылат пытыртык... пытыртык!..
-манын мыскылен-мыскылен, капкана
лывэц ма токына пырэн кэшнэ. Пөр-
тешкы пырышна, окна анзылан
шызыннаат, вакшна сарнымым оро-
лэнэ. Атьам курник вьлны кия.

Шукат Ыш ли, сола үл вуй гыц—
«Скотышкы!» манын Кого Йогорын

саслым йук шакта. Мä турэшкына шоат:

— Скотышкы-ы!.. - манын сьгырäl колтыш.

Сьгырälмашешьжы äтъям аныкы толыы. Иады:

— Ма скот вара? Малан тэнэ когон сьгырэн кузет?—манэш.

Тьдыжы:

— Скотышкы ми доко, пälет,-маны да ик-кок ашкылым каранат, сярнäl шагалы—Солаэщнä йарыдым эдэмвлä пашэн колтэнйт. Скоттэ, марывлäm икараш погыдэ, нымат йштäш ак ли,-манын пуш.

— Скотшы кышак погына?

— Оган доран... Мьндьр агыл, кузалат.

Йогор саслэн-саслэн күшкьлä кэш.

Äтъям скотышкы кэн колтыш.

Мä изивлä торанна кодна. Кыцälä шон мадна-маднаат, ольцäшкь лäкнä. Күшыл вуй гьц тама йуквлä шакташ тьнгальвьбь. Шукат йш ли, äтъям күшьцьнлä вала. Мäммä вэлэштьш:

— Алдä, пырыда... Корнышты идä шалгы... Марывлä валат... Томан йбьдэ сярнät...—маныы.

Мäжы йадна.

— Малын марывлäжы томан йбьдэ сярнät?—манына.

Äтъям, тамалын äньät, пиш шьдэшкьшьбь статбан, бьнэжät попы. Пälэштьмьблä вэлэ кэлэсьбш.

— Таин Йогорын шьнгальык йамын маньт, кьзьйт томан йбьдэ обискьбьдон кьчäl сярнät... шолыжы солаштынаок маньт доко,-маныы.

Тьнгэ маньат äтъям лäктьбн кэш. Мьлänэм ньгышкят кэш йш шьдьбь.

Кэрэк ит шьдьбь. Тэхәнэ айаран кечьбь годем тоны шьбнзэн тырхаш лиэш ма? Äтъям паштэкьрäкөк мьбн йьвыр-йьвыр ольцäшкь лäктьбн кэшьбм...

Күшкьлä анжэн кузэм.

Марывлä Павыл дорц Ондри докыла саслэн ружгэн пырат. Мьбн лүдьбн колтышыमत, Йако вätьб йнганьбн кудвицьш капка львэц пырэн кэшьбм. Пьртьшкьг пырэн шьбн шо, эчэ когон саслаш, ружгаш тьнгальвьбь.

Ти йукушкы вätьблäжы, бьрвэзьблäжы цилäнок—Ондри докы погынат. Мьньät, капка львэц лäктьмät, кьргыжым. Йälвлä докы миэнät шьбм

шо, марывлä, вätьблä саслэн-саслэн лäктьбтät. Пätьу дон бьзäжы, лым мычкы шывшэдэн-шывшэдэн, шьбнганьлыкым капка гьц лыктыт. Шьбнганьлык лоштыжы эдем йук шакта. Тидьб Оксунья ылын:

— Простьэмäдä!.. Простьэмäдä!..—манын тидьбжы сасла.

Оксуньяэдьбм шьбнганьлык шолэш кьчөнбьт, шьбнганьлык лөэш пьтьбрэн пиштэнбьт. Марывлä саслат, сола мыч шывшэдьбьлт:

— Ти шолым йажон намысландарышаш!—маньт.

Пätьу шькшьбь вэдрäm шиэш, Ольока—худа тазым. Сола мыч валат. Оксунья шьбнганьлык лошты эдөк сасла:

— Простьэмäдä!.. Простьэмäдä!—манэш.

Халык лоштыжы:

— Бьлбьшьмок тайаш кэлэш!—маньт.

Оксунья тьшäкэн эчэ сарвала:

— Простьэмäдä ьлнэжы,-манэш.

Ти йукум колынат, Оксуньян бьзäвлäжы Кригори дон Митри шьбнганьлык лоштыш эдэмьбм пандьдон лывшат, йалдон чымаг.

— Махань простьаш! Йьнгышкы, и льбькьбь нангэн дä колташ кэлэш!..—маньт.

Пätьу дон Ольока, изишешät цäрнбьдзөк, вэдьрäm дä тазым шит.

— Шьбнганьлык шолым — Оксуньям кьчөннä!—маньт.

Оксуньян тьтэьблäштьбь халык лошты, äваштьбь пашток мäгьбрэн валат. Мäгьбрьбм лошток сарвалат:

— Кригори! Митри; Чьчьбьвлä... Äвәнäm малан шидä? Мä изивлä кодынаш. Äвәнäm йашток шин пуштыдаш... Малан йасэш кодэдä? Малан тэнэ шидä?

Чьчьбьвлäштьбь Оксуньян мäгьбрэн сарвалышы тьтэьблäштьбьм тьбрьньät ак анжалеп. Туран вэлэ пälэштьвьбь:

— Мä тäländä тагачы гьц чьчьбь ана ыл!..—маньт.

Халык лошты мäгьбрьшьбьжät, страмайышыжат шуку улы. Ик папа, капка аныкы лäктьбнät, йälьбм сарвала:

— Шольавлä, Оксуньям малан тэнгälä бьштэдä, эдэмьбм йасыландарэдä? Йашток пуштыдаш...

Ти папа ваштарэш тэгьбь äньät:

— Мам тьбн, шонгы äзьбрэн, тиштьбь кьтырэн шалгет? Äль бьшкьмэ-

дѣм шѣнѣлѣкѣшкѣ пиштѣктѣнѣт?!—
манын мыскылѣн кѣлѣсѣш.

Кого йогор, Митри дѣ Кригор-
Оксуньям чымат, шывындон лыв-
шат, шѣнѣлѣк гѣц вѣр йога. Ок-
сунья кынамжы краулым сѣгѣрѣл-
сѣгѣрѣл колта, коды вѣрѣманжѣ халы-
кым сарвала. Паштѣкшѣ тѣтѣвѣ-
влѣштѣ сѣнзѣвѣдѣм йактарат, магѣ-
рѣт, марывлѣ йѣр сѣрнѣлѣштѣт,
ѣвѣштѣм шишѣ марывлѣн пандыштым
кычѣн шѣндѣш йацат моло.

Кулаквлѣлѣ нѣнѣн сѣмѣнѣ кѣшѣ-
влѣжѣт арышывлѣ гѣнѣ ылыт, тылык
вѣтѣдѣм шиѣш кѣчѣлтѣнѣт. Шитѣ
мам ѣштѣт? Таин Йогоржы—шѣнѣ-
лѣк хозажы, лач цаткыдырак кулак-
шок ылѣш ѣшкѣлѣ. Тѣдѣылѣн йарал
лимѣкѣ, киндѣмѣт кѣсѣн пуа, ѣрѣкѣ-
мѣт „мирлѣн“ йѣктѣ, оксамат вычы-
мѣш путѣ ак коды...

Пѣкѣт докы шѣвѣѣ. Оксуньям ши-
мѣштѣ ак ситѣт, пѣцкѣшкѣ тидѣм
пиштѣнѣт, лым мычкы мындырташ
кѣлѣш манын саслѣвѣѣ...

Оксуньям тѣ кѣчѣн шамжы гѣц
кѣмѣшкѣжѣ шинѣт. Изил вѣлѣ ко-
лыдѣрѣк...

Ма, Оксуньяжы шолы ылѣш гѣцѣ?
Нѣзѣр ылымжыдѣн, вуйжым пукшаш
манын, тидѣ ѣшкѣмжѣм лѣвѣѣртѣш
шагалын ылын гѣцѣ?

Карѣм-тыр сола халык лачокшы-
мок тидѣм тѣнѣм шолѣш пиштѣн
ылын. Йакшар армишкѣ доброволь-
цѣшкѣшѣ марыжы колымыкы, Оксунья
лачокшымок пиш когон нуждан ѣлѣш.
Дѣ кѣрѣк тѣнгѣ гѣнѣѣт, тидѣ ѣшкѣм-
жѣм ахалыкшы ѣш колты. Марыжы
колымы гишѣн увѣр тольат:

— Марѣм совѣт властѣ вѣрц колѣн
гѣнѣ, вѣрѣшѣжѣ мѣнѣѣ совѣт властѣ
вѣрцѣн кѣрѣдѣлѣш шагалам,—манын
тидѣ ѣшкѣ дурѣшѣжѣ шаналтыш.

Кок тѣтѣвѣжѣ укѣ ылыт ылгѣцѣ,
ѣнѣѣт вырсышкок тидѣ кѣѣ ылы. Тѣтѣ-
вѣвлѣжѣ ѣптѣртѣлѣѣт. Ик статѣ-
анжы, вырсышкы кѣтѣок, солашток
вырсы ганѣ кѣрѣдѣлѣмѣш кѣѣ, кулак
дон нѣзѣрвлѣ икѣнѣ иктѣштѣ вѣштѣ-
рѣш шалгат.

ѣшкѣтѣн ыламшты кулаквлѣ вѣштѣ-
тарѣш, спѣкульѣнтѣвлѣ вѣштѣтарѣш кѣ-
рѣдѣлѣмѣштѣ сила ак нѣл. Партѣы
йѣр цымырнаш кѣлѣш.

Карѣм тѣр сола—пѣцкѣмѣш лык.
Ик комунистѣмѣт ти солашты ат мо

Нѣзѣрвлѣ пѣянвлѣ гѣц лѣдѣн ѣлѣт.
Совѣт властѣ гѣнѣѣт, пѣянвлѣок ѣчѣ
хоза ылыт.

Тѣнгѣлѣ ак йары.

Оксунья докы ала гѣц толшы ко-
мунист икѣнѣк ырѣн. Шѣяа гѣц
шѣяа. Пѣлѣ попѣнѣт. Комунистѣн
шѣяажы Оксуньядан пишок шѣмѣн
лин. Тидѣ ѣшкѣмжѣм партѣышкы
сирѣктѣ.

Торанжы тѣтѣвѣвлѣжѣм анжаш па-
пажым кодѣн-кодѣн, уштышак нѣлѣ-
кѣш солашкы комунистѣвлѣн погыны-
машкы кашташ тѣнѣлѣн. Кулаквлѣм-
пѣзѣѣртѣлѣш тѣнѣлѣвѣѣ. Таин Його-
рын киндѣжѣм, шартѣал ѣртѣмѣкѣ,
продотрѣд оптѣн кѣшѣт, кулаквлѣ
Оксуньям когон тѣрѣнѣ анжаш тѣ-
нѣлѣвѣѣ, когон шѣдѣшкѣвѣѣ, крѣза-
шат крѣзѣвѣѣ...

ѣндѣ ижѣ пѣрѣктѣвѣѣ.

Шѣнѣлѣкѣшѣм Оксунья доран ѣш-
кѣок йѣвырт пиштѣн кодѣнѣт: Ти-
дѣм шин пушташ лижѣ манын, йам-
даш лижѣ манын, ти вуйнаматан
агыл ѣдѣрѣмѣшѣм кулаквлѣ ѣшкѣок
шолѣш лыктѣвѣѣ.

Пиш когонок шимѣштѣ дон Ок-
суньям пуштынаок машанѣвѣѣ дѣ укѣ.
Оксунья парѣмѣѣ.

Тидѣ 1918 ин ылын. Тѣ годшѣн
пѣлѣ ѣртѣн, пѣлѣ анѣкыла кѣн...

Ма гѣнѣѣт лиѣш, Оксунья алашкы
кѣѣ. Сторѣжѣш пырыш. Вады йѣдѣ
тымѣнѣѣш тѣнѣлѣѣ. Собранѣывлѣш-
кѣ кѣшты. Докладвлѣм колышты.
Кнѣгѣвлѣм кид гѣцѣт ѣш колты.

Батрак курсы...

Совпартшколы.

Вывдѣжѣнкѣ... Лач ташкалтышым
кузымылаок, социализм строймаш
пѣшѣшкѣ Оксунья пѣжѣ.

Кѣзѣт Оксуньян тошты годшыжы
нѣмажат кодмыла ак чуч. Ужмыкы-
дажы тидѣм ѣнѣдѣѣг пѣлѣѣ вѣкѣт. Пѣ-
шѣм пиш ѣштѣн мышта, когон ты-
мѣнѣ шон. Солѣшѣжѣ колхозым
ѣштѣш. Кулаквлѣм пѣргѣт колтѣвѣѣ.
Алашты ровѣтайа гѣнѣѣт, солѣжым
выртѣшѣт ак моѣды. Тѣтѣвѣвлѣжѣт
кого линѣт, тѣмѣнѣѣт...

Партѣы видѣмдон пачѣш кодшы
ѣдѣмок тѣвѣ кышкѣвѣк шо.

В у й л ы м а ш.

Стр.

1. АНЗЫЛ СТАТЪА	„Когэчы“ ваштарэш кырэдалмы кампаньым эртэрымаш	1.
2. ШАДТ БУЛАТ	Пролэтари ашкэдэш (лыдыш)	6.
3. ВИТ. СМИРНОВ	Социализм стройымашлан лъэсым пуэнэ	7.
4. ШАДТ БУЛАТ	Комсомольи (лыдыш)	12.
5. ОН. ПЭКПАТЫР	Ма эртэнэ (лыдыш)	13.
6. П. БАЛАШОВ	Поктэн шона (рушла гыц сэрбимби)	13.
7.	БШКЭ туан йылымбидам йажон палэдэ?	18.
8. ГРАДОВ ГР.	Йэвантыыл сэмбиль	19.
9. АРГУС	Бэзбожнныквлэн сойуз йамын	29.
10. МАЛАЙ	Шынгальык	30.

ИЗДАТЕЛЬ: Горно-Марийское Издательство. Ответственный редактор
РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ. Члены редколлегии: СОСНОВ П. Т.
МИТРЮШКИН С. И. ИГНАТЬЕВ Н. В.

Адрес редакции: Козмодемьянск Г.—М. р-на Маробласти, ул. Ленина
д. № 10 тел. № 23.

Сдан в набор 12—IV—32 подписан к печати 23—32 г. 2³/₄ п. л. 64320 зн.
в п. л. Размер 180X260. Издат. № 22

Райлит № 97 * * * * * Тираж 1000 * * * * * Заказ № 622 * * * * *
Типография Гор. Мар. Изд-ва, Козмодемьянск МАО ул. Ленина д. №11

Кырык Мары Издатэлыстык ТОКО лыкмы книгäвлä

„ИЗИ КОЛХОЗНЫК“	Нылымшы группылан лыкмы тымэньмби журнал . . . . . 75 коп
„ШЫМБИТ“	Брвэбылык шайыштмашвлä . . . . . 20 коп.
ЯРУСКИН П. И.	Шошым пашанä . . . . . 10 коп.
А. ВОЛКОВ	Йакшар арми гыц толшы Шарин 40 коп.
ПЛАВИЛЬЩИКОВ	Кылат коргы кинды локтызывлä . 25 коп
ШТЕЙНБЕРГ	Доходан садывичы . . . . . 50 коп.
XVI-шы ПАРТСИЭЗД	Промышльэныстын вгыц иаш план бштэн шоктымаш гишан резолюцы . . . . . 20 коп.
В. СЭЛДЯЙКИН	Краткий учебник Гор. Мар. язы-ка для русских . . . . . 45 коп.
ВАСИЛЬЭВ дон ЛАСТОЧКИН	Вольык кыдым кыгы
ГАРИН	Садывичышты шыжы пашä
МАЛИНОВ	Кыцä йур лиэш
БАРСУКОВ	Иквэрэш урдымы вольык пичым кыцä бштэмылä.
ГЭРАСИМОВ	Колхоз производствын тэхныкыжым тымэнь пälэн шо.
БЭЛИЧЭНКО	Тошты колхозвлä у гыц лишывлälän палшыда.
ВАС. ПАТР	Тангаштарэн
„У БЫЛЫМЫШ“	3-шы илык комплэксэн кныгыä
С. Н. НИКОЛАЙЭВ	2-ш лыктыш
ПОГЫМЫ	„Ош когэршы“ (пйэсы)
РЭЗЦОВ	Хилип. Микуш
М. К. ХАЙЭВ	Польаквлän пльэнышты
С. Л. ГОЛЬДБЭРГ	Кавштавичäдырвлäm, хазымыштым ир куштымаш
В. ГАИДА	Морко
	Томат (помидор)

Ти книгäвлäm Кырык Мары Райпотрэбсойузын кыгыä магазинышты дä сола коперативвлäштät нäläш лиэш

Нäлдä!!!   ЛЫДТ!!   Шäрыдä!!!